

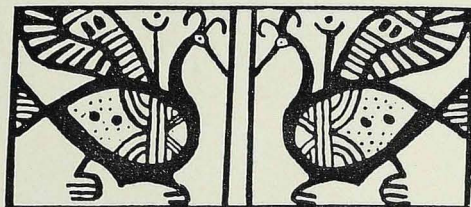

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΚΩΝΣΤ. ΣΠΤΡΙΔΑΚΙΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΣΠ. ΑΡΟΤΗΣ, Θ.
ΚΟΥΓΙΑΛΗΣ, Α. ΧΑΤΖΗΛΟΪΖΟΥ, ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ-ΤΣΟΥΛΑ
ΔΗ, Ρ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ-ΦΙΛΙΠΠΟΥ, Α. ΠΕΡ-
ΝΑΡΗΣ, ΑΡΗΣ ΣΤΜΕΩΝΙΔΗΣ, ΗΛΙΑΣ ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ, ΜΙ-
ΜΗΣ Κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, DU PLESSYS, HEBERT, ELUARD, ΝΙΤΣΑ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, ΜΑΡΙΑ ΠΤΑΙΩΤΟΥ,
ΔΗΜ. ΠΟΥΛΑΚΟΣ, ΠΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ.

ΣΕΛΙΔΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΖΗΝΩΝΑ Δ. ΠΙΕΡΙΔΗ

87

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος έκδοτης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησία συνδρομὴ £ 1,250 μίλς
Ἐτησία συνδρομὴ ἑξωτερικοῦ £ 1,500 μίλς
Τιμὴ τεύχους £ 0,125 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.

Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Στερὴ ὄμλια γιὰ τὸν Ζήνονα Πιερίδη (ποίημα)	σ. 65
Κ. ΣΠΥΡΙΑΔΑΚΙ: Ὁ Ζήνων Πιερίδης ὡς μέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου (1959—1960) καὶ ὡς Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως (1960—1965)	66
ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ: (Σπ. Ἀρότη, Θ. Κουγιάλη, Ἀ. Χατζηλοῦζου, Εἰρ. Παναγῆ-Τσουλλῆ, Ρ. Χριστοφίδη, Νίκ. Λαδάκη-Φιλίππου)	68
Α. ΠΕΡΝΑΡΗ: Ματωμένα Χριστούγεννα (διήγημα)	70
Α. ΣΤΡΕΩΝΙΔΗ: Ἀπὸ τὸν πόλεμο (ποίημα)	72
Η. ΠΟΛΤΑΩΡΟΥ: Ἀνακοίνωση (ποίημα)	73
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Ἡ μπαμπακόπετρα (διήγημα)	74
ΓΑΛΛΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ (μετ. Μίμη Κ. Ἰακωβίδη): Du Plessy, Hebert, Eluard	78
ΝΙΤΣΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: Ἕνας μικρὸς κόσμος (διήγημα)	79

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χ ρ υ σ ἄ ν θ η: «Οἱ Θεσσαυροὶ τῆς Κύπρου» στὸ Παρίσι, Ἡ «Ἐκθεση Σύγχρονης Γαλλικῆς Τέχνης» — Μ. Ν ι κ ο λ α ῖ δ η: Λέων Κουκούλας — ΣΤΝΕΝΤΕΤ-ΕΗ: Ζωὴ Καρέλλη — ΕΚΘΕΣΕΙΣ: Μ α ρ. Π υ λ ι ὶ τ ο υ: «Ἐκθεση ζωγραφικῆς Ἀ. Λαδόματου» — ΔΕΙΠΝΟΣΟΦΙΣΤΙΚΑ: (Ἀ. Περνάρης, Κ. Χρυσάνθης, Δημ. Πουλάκος, Πάνος Ἰωαννίδης) — Ἀ. Π ε ρ ν ἄ ρ η: Κ. Α. Κύρου «Ἐδῶ κ' ἐκεῖ», Π. Ἐνεπεκίδη «Κοραῆς, Κούμας, Κάλβος» — Κ. Χ ρ υ σ ἄ ν θ η: Ἐμ. Κάσδαγλη «Συμβολὴ στὴ βιβλιογραφία τοῦ Παντελῆ Πρεβελάκη 1927—1967, Νίκης Λαδάκη-Φιλίππου «Ἡ δέσποινα τῶν θηματισμῶν», Ι. Π. Κουτσοχέρα «Ὁ Ἡνίοχος», Γ. Δέλιου «Κασσανδρινὴ ἀκτή», Γ. Πιερίδη «Ἀσάλευτοι καιροί», Κυρ. Χαραλαμπίδη «Ἡ ἄγνοια τοῦ νεροῦ», Ἀ. Χριστοδουλίδη «Γιὰ τοὺς γονεῖς» — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία-Κύπρος.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα: ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γραμματέας: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η΄

ΔΕΚΕΒΡΗΣ 1967

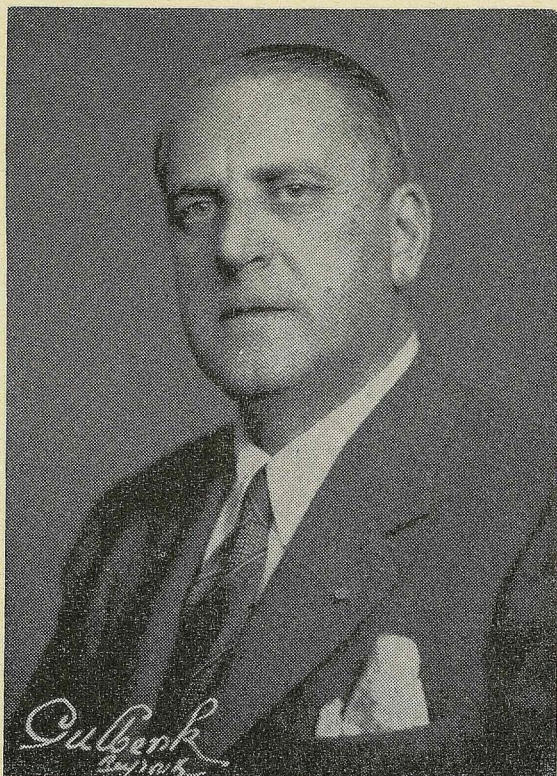
ΑΡ. 87

ΣΤΕΡΝΗ ΟΜΙΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΖΗΝΩΝΑ ΠΙΕΡΙΔΗ

Πιο πέρα απ' την τελεία το χάος εκπέμπεται τοῦ κόσμου και τοῦ νοῦ. Δὲ σώζουν οἱ ἀριθμοὶ τὸ πάθος τῆς καρδιάς γιὰ τὴ συνέχεια. Τὸ φῶς ποῦ καταλήγει τῆς ψυχῆς μὲς εἰς μετατροπὲς και μειοικῆσεις του;

Φοβοῦνται τὸ χαλκὸ οἱ ἀμέτοχοι τῆς δράσης και τῆς ἔκφρασης. "Οἷαν ὁ ὑδράργυρος ψηλώση ἀνθίξει ἢ ἀμυγδαλιά. Στὴν παραλία σποιδάζουν τὰ σεντούκια τῆς ἀποδημίας. Ὁ χωρισμὸς σὰν κύταρο χωρὶς πτερύγα. Πῶς μεγαλώνει ὁ λόγος μου μὲ τὴν αἰωπὴ...!

Δαμπρὲς σιαγόνες ἀπ' τὸ Αἰγαῖο και περιλήψεις ἱστορίας πολύτομης κι' ἀγγελία τῶν Μυκηναίων τοποθετοῦνε μὲς τὸν τύμβο σου. Θὰ πρόσθετα στὴν βορεινὴ γωνίαν ἄλλο γῶμα κι' ἄλλας τοῦ Κυρίου θὰ φρονιζα γιὰ μιὰ γραφὴ: Κιτιεύς.

Τὸ ρόδο τῆς φιλίας εἶ ἀνάδουμε χωρὶς διαφημίσεις: καλὸ ταξίδι.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ο ΖΗΝΩΝ ΠΙΕΡΙΔΗΣ

ὡς μέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου (1959—60)
καὶ ὡς Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως
(1960—1965).

Ὅταν ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις τῆς νήσου ἐτερομαίλιζε μετὰ τὸν νικηφόρον ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ καὶ τὴν ὑπογραφήν τῶν συμφωνιῶν Ζυρίχης—Λονδίνου τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1959, ὁ τότε Κυβερνήτης τῆς νήσου Σέρ Χιὸν Φοῦτ ἔσπευσε νὰ παραδώσῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νήσου πρὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας εἰς διορισθὲν βάσει νόμου μετὰ συνεννόησιν μετὰ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' — ἀνεργωρισμένου τότε μόνου ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ λαοῦ — ἐπιταμελὲς ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον, τοῦ ὁποίου ὠρίσθην πρόεδρος. Ἐξ μέλη ὠρίσθησαν, ὅπως ἐκπροσωποῦν τὰς ἐπαρχίας τῆς νήσου. Ὁ Ζήνων Πιερίδης ὠρίσθη ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Λάρνακος.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον ἀνέλαθεν ἐξουσίαν τὴν 1ην Μαΐου 1959, ἡ ἡμερομηνία δὲ αὕτη ἐξακριβώρηται ὡς ἡ ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τῆς Κύπρου, ἣτις εἶχεν ὑποφέρει παρὰ πολλὰ διαρκούσης τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως τῆς νήσου. Τὸ Συμβούλιον τοῦτο ἐπετέλεσε τῷ ὄντι κατὰ τὴν μεταβατικὴν περίοδον 1959—1960 ἀξιόλογον ἐθνικὸν καὶ ἐκπαιδευτικὸν ἔργον καὶ ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας ἀκολοιθῆναι ὡς πρὸς τὸν ἐθνικὸν προσανατολισμὸν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ λαοῦ πολιτικῆς.

Ἡ συμβολὴ τοῦ Ζήνωνος Πιερίδου εἰς τὸ ἀναληθὲν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου μετὰ βαθείας συναισθήσεως εὐθύνης ἔργον ὑπῆρξε μεγάλη. Τὸ ἐνδιαφέρον του ἐξεδηλώθη ἰδιαίτερος διὰ μέτρα κοινωνικῆς προνοίας διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων, ἰδίως τῆς στοιχειώδους, ὧν σημαντικώτατον ἦτο τὸ τῆς λειτουργίας οὐσιοῦν, εἰς πάντα τὰ σχολεῖα τῆς νήσου. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ καθ' αὐτὸ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα ὁ ἀείμνητος Ζήνων Πιερίδης ἐδείκνυεν ἀμέριστον ἐνδιαφέρον. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἐξεδηλοῦτο οὐχὶ μόνον διὰ τὰ σχολεῖα τῆς Λάρνακος, ἀλλὰ διὰ πάντα τὰ σχολεῖα τῆς νήσου. Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις, ἡ γενικὴ καὶ ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, τὰ δευτερευόντα δημοτικὰ σχολεῖα, ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία, τὰ ἰνστιτοῦτα ξένων γλωσσῶν καὶ ἄλλα πολλὰ συναφῆ ἐτύγχανον τοῦ ἰδιαίτερου αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ὁ Ζήνων Πιερίδης ἐξελέγη ἐν συνεχείᾳ ὡς μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως, ἣτις, ἐγκαθιδρομένης τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας τὴν 16ην Αὐγούστου 1960, θὰ ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνην τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαίδευσως, τῶν μορφωτικῶν ζητημάτων, τοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ τοῦ συνεργατισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ λαοῦ. Συγκληθέντων τῶν μελῶν τῆς Συνελεύσεως τὴν 20ην Αὐγούστου 1960 πρὸς ἐκλογὴν προέδρου καὶ ἀντιπροέδρου προήδρευσε αὐτῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν αὐτήν καὶ μετὰ τὴν ἐκλογὴν προέδρου ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος καὶ κατεῖχε τὸ ἀξίωμα τοῦτο μέχρι τῆς παραιτήσεώς του τῷ 1965 πρὸς ἀνάληψιν τῆς εὐθύνης τῆς διαχειρίσεως τῶν τοῦ Δήμου Λάρνακος ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως καὶ μέλος τῆς Διοικήσεως Ἐπιτροπῆς καὶ ἄλλων ἐπιτροπῶν αὐτῆς ἐπέδειξε ζωηρὸν ἐνδιαφέρον πρὸς προαγωγὴν τοῦ ἔργου τῆς καὶ διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ τῆς πείρας του εἰς τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ ζητήματα συνέβαλλεν εἰς μέγαν βαθμὸν εἰς τὴν λύσιν τῶν ποικίλων προβλημάτων τῆς. Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἐπέδειξε διὰ τὴν ἐνί-

σχυσιν τοῦ ἀθλητισμοῦ ἴσους τοῦ ἐσωσχολικοῦ ἔσαν καὶ τοῦ ἐξωσχολικοῦ. Διὰ τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς προαγωγὴν τῆς πνευματικῆς κινήσεως μάρτυς εἶναι τὸ περιοδικὸν «Πνευματικὴ Κύπρος».

Δι' ἐμὲ μάλιστα ὡς πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἐστάθη πάντοτε ὁ Ζήνων Πιερίδης ἄριστος σύμβουλος καὶ παραστάτης εἰς τὸ δύσκολον ἔργον, τὸ ὁποῖον καθίστατο ἀκόμη δυσκολώτερον, διότι ἡ Συνέλευσις ἀδίκως μὲν, ἀλλὰ πανταχόθεν ἐβάλλετο καὶ κατεπολεμεῖτο. Ἐνθυμοῦμαι μίαν πολὺν χαρακτηριστικὴν φράσιν του διὰ τὴν τυγχάνουσαν τοιαύτης μεταχειρίσεως Συνέλευσιν. «Ἡ Κοινοτικὴ Συνέλευσις, ἔλεγεν, εἶναι ἐν ἔκθετον. Ἀλλὰ διότι ὑπάρχει ὡς τοιοῦτο θεωρεῖται αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔκθετον ὑπεύθυνον καὶ οὐχὶ ὁ γεννήσας αὐτὸ πατήρ».

Ὁ Ζήνων Πιερίδης ἀφήνει τῷ ὄντι λίαν ἀγαθὴν μῆνιν ὡς δημόσιος ἀνὴρ, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τοὺς σιενοὺς συνεργάτας του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶχον τὴν καλὴν τύχην νὰ συγκαταλέγωμαι.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ
Ἵπουργὸς Παιδείας

ΖΗΝΩΝ Δ. ΠΙΕΡΙΔΗΣ

(Βιογραφικὸν σημείωμα)

Ὁ Ζήνων Δ. Πιερίδης ἐγεννήθη εἰς Λάρνακα τὴν 7ην Αὐγούστου 1900. Ἐσοῦδασεν εἰς τὸ Παγκύπριον Ἐμπορικὸν Λύκειον Λάρνακος, τὴν Σχολὴν Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν Λονδίνου καὶ τὴν Νομικὴν Σχολὴν Γκράτης Ἴνν, ἀναγορευθεὶς δικηγόρος ἐν Λονδίῳ τὸ 1924. Ἐξήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐν Λάρνακι ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τοῦ 1930.

Βραδύτερον ἰδιώτεσε καὶ διετέλεσε Διευθὼν Πρόεδρος Τραπεζικῶν, Ναυτιλιακῶν καὶ Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν καθὼς καὶ Ἐμπορικῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιχειρήσεων, 18 ἐν ὄλῳ τῶν ἀριθμῶν. Διετέλεσε Πρόεδρος Γερμανίας καὶ Πρόεδρος τῆς Σουηδίας προαχθεὶς εἰς Γενικὸν Πρόξενον αὐτῆς. Ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Σουηδίας μὲ τὸ παράσημον "Knight Commander of the Order of Vasa".

Διετέλεσεν Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως Κύπρου, ἔκτοτε δὲ Δήμαρχος Λάρνακος, ὡς ἐπίσης καὶ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀναπτύξεως Πόλεως καὶ Ἐπαρχίας Λάρνακος.

Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του ὡς μέλος καὶ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κυπριακοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου, τοῦ Κυπρια-

κοῦ Συνδέσμου Φορτωτῶν, τοῦ Ἀντιφυματικοῦ Συνδέσμου, τοῦ Γ.Σ. «Ζήνων», ὡς Σχολικὸς Ἐφορος, μέλος τῆς ΤΕΣΚ, τῆς Θρονικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς Διευθυντῆς Πολιτικῆς Ἀμύνης Λάρνακος, καὶ τῆς ΠΕΑΠ, Πρόεδρος τοῦ "Corporation of Secretaries of London" Κλάδος Κύπρου, Πρόεδρος τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Προσκοπικοῦ Σώματος Λάρνακος, Ἐφορος Μουσείου Λάρνακος, Ἐπίσης Ἐπίτιμος Πρόεδρος τοῦ σωματείου ΕΠΑ, καὶ Ἐπίτιμος Πρόεδρος τοῦ Ἐλευθέρου Ἐργατικοῦ Κέντρου Λάρνακος. Ὑπῆρξεν ὁ ἴδρυτής τοῦ Ροταριανοῦ Ὁμίλου Λάρνακος, Πρῶτος Πρόεδρος αὐτοῦ καὶ μετέπειτα Κυβερνήτης καὶ Διευθυντῆς τοῦ Διεθνoῦς Ρόταρυ, ταξιδεύσας εἰς πλείεστας ὄσας χώρας ἀνά τὴν ὑφήλιον, τιμηθεὶς ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν τοπικῶν Ροταριανῶν Συλλόγων.

Εἰργάσθη ἀκόπως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας Λάρνακος ἐξετιμᾶτο δὲ μεγάλως ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Μεγάλαι ὑπῆρξαν αἱ προσπάθειαι του διὰ τὴν κατασκευὴν λιμένος εἰς Λάρνακα, τὰ σχέδια τοῦ ὁποῖου παρεδόθησαν ἤδη εἰς τὴν Κυπριακὴν Κυβέρνησιν καὶ οἱ Λαρνακεῖς ἀναμένουν τώρα νὰ ἴδουν τελεσφοροῦμενον τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀναληφθὲν ἔργον. Ὑπῆρξε λευκός, ἀνιδιοτελὴς πολιτικὸς ἀνὴρ, τιμήσας ἀπαντα τὰ ἀξιώματα τὰ ὁποῖα κατέλαβε.

(Ἀπὸ ἐφημερίδα).

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΣΤΟΝ ΖΗΝΩΝΑ ΠΙΕΡΙΔΗ

‘Ο θάνατος είναι μιὰ φοβερή τελεία όταν συμπληρώνεται ή παράγραφος τῆς ζωῆς ἀπό μιὰ ἄλλη ἐπιταγή· κ’ ὄχι ἀπό δική σου ἐκλογή, γιατί ὀλοκλήρωσες τὴν ἐπιδιώξή σου.

‘Ο Ζήνωνας Πιερίδης μπορεῖ νὰ βρισκόταν σὲ μιὰ πολὺ ὄριμη ἡλικία, σχεδὸν στὴν καμπὴ τοῦ βίου. Ἀλλὰ εἶχε νὰ ἐπιτελέσει ἀκόμα πολλὰ κ’ εἶχε πρὸς τοῦτο ἀρκετὴ διάθεση: ἡ πείρα τῆς ὠριμότητας, οἱ πολλὲς σχέσεις κ’ ἡ οἰκονομικὴ εὐκολία του, δίπλα στὴν οἰκογενειακὴ του παράδοση τὴν ἀρχοντικὴ πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ, θὰ βοηθούσανε τὴ δράση του γιὰ ἓνα εἰδερgeticὸ ἀποτέλεσμα στὴν πόλη του τὴ Λάρινα καὶ σὲ ὅλο τὸ νησί.

Μὲ τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» συνδέθηκε στενὰ ὁ αἰμνηστος Ζήνωνας Πιερίδης. Γι’ αὐτὸ, τὸ περιοδικὸ κ’ ὄσοι θραυετῆκανε στοὺς ἀθλοθετημένους ἀπ’ αὐτὸν διαγωνισμοὺς διηγήματος καὶ ποιητικῆς συλλογῆς συμμετέχουν νοερὰ στὴν εἰδικὴ αὐτὴ ἐκδοσὴ, ποὺ εἶναι μνημόσυνο γιὰ τὸν μεταστάντα. Πιὸ κάτω δημοσιεύεται μιὰ ἐπιλογὴ ἀπὸ ὑποβληθέντα ποιητικὰ ἔργα στοὺς τελευταίους «Πιερίδειους Διαγωνισμοὺς», ποὺ ματαιώθηκαν μὲ τὸ θάνατο τοῦ ἀθλοθέτη. Ἐπίσης κ’ ἓνα διήγημα τῆς Νίτσας Χριστοδοῦλου. *

* Ἄς εἶναι ἐλαφρὸ τὸ χῶμα ποὺ τὸν σκεπάζει.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΑΜΟΝΗ

Προσμέν’ ἡ τήβεννος
στὸν ἄμβωνα
μετέωρη
τὸν ἐπόμενο.
Προσμένει ὁ λαὸς
στὴν πλατεία
τὸν ἄγγελο ποὺ τρυγᾶ
ἀπ’ τῆς θυσίας τὰ χεῖλη
σοφὸ χρῆσμο
σταγόνα τὴ σταγόνα.

ΣΠΥΡΟΣ Κ. ΑΡΟΤΗΣ

ΣΑΣ ΦΟΒΟΥΜΑΙ ΣΤΑΓΟΝΕΣ

Σὲ φοβοῦμαι σταγόνα.
Ἐσένα καὶ τὶς ἀδελφές σου.
‘Όσες εἰκόνες κρυμμένες ἀδέξια μάζεψες,
ὄσους οὐρανοὺς χώρεσαν τὰ μάτια σου,
ὄσα σύμβολα σὲ μοιράστηκαν,
τώρα ποὺ σκοτώνουμε ἀδιακρίτως...

Σὰς φοβοῦμαι σταγόνες.

ΘΕΟΚΛΗΣ ΚΟΥΓΙΑΛΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Σὲ σκέφτομαι μικρὸ παιδί
Μ’ ἓνα σπῖρτο ἀναμμένο στὸ χέρι
Νὰ κάνης τὸ παιγνίδι τῆς φωτιάς.
Κοιτᾶς μὲ τὰ μεγάλα μάτια τὴν πράξη.
Τὸ ξυλαράκι γίνεται στὸ χέρι κάρβουνο
Καὶ σοῦ καίει τὸ δαχτύλι.
Τρέχεις νὰ κλάψης στὸ φουστάνι τῆς μάνας

‘Ἐνα βράδυ κοιμήθηκες δίπλα στὴ φωτιά
Κι εἶδες τ’ ὄνειρο σου.

Εἶχες γίνει ἡ ἀφλεκτος βάτος

Κι ὕστερα ἓνας

Ἄπ’ τοὺς τρεῖς παῖδες ἐν καμίνῳ.

Καὶ τραγουδοῦσες.

Ξύπνησες δρωμένος.

« Μάνα διψῶ ».

« Γιέ μου, καὶς »...

« Ἡ φωτιά μάνα »;

« Ναί, τὴν εἶδα. Ἐβγαίνει ἀπὸ τὰ χέρια
σου

Κι ἀνέβαινε στὸν οὐρανὸ ».

« Καὶ τραγουδοῦσα μάνα »;

« Τραγουδοῦσες γιέ μου »...

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΑΤΖΗΛΟΪΖΟΥ

* Ἐχουν θραυετῆ στοὺς «Πιερίδειους Διαγωνισμοὺς» τοῦ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος» οἱ ἐξῆς: Ρήνα Κατσελλῆ, Λούλα Κ. Γεωργιάδου, Εἰρήνη Παναγιῆ, Σπύρος Παπαγεωργίου, Χριστόφορος Κελλάρης, Μυριάνθη Παναγιώτου, Κώστας Ν. Ἀντωνιάδης.

ΤΙ ΦΟΒΑΣΑΙ

Και φθάνει κάποτε εκείνη ή νύκτα, ή βαρεία
 ή άσή—άσήκωτη
 μ' ένα όνειρο να σε βασανίζει στις πιό
 άπίθανες πορείες
 άνοίγεις τά μάτια, άνοίγεις τό φώς, γιατί
 γιατί φοβάσαι
 μή, τριαντάφυλλο τό δέρμα σου, τριαντά-
 φύλλο τό στόμα σου
 παγωμένη νύκτα τού Γεννάρη...

ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ—ΤΣΟΥΛΛΗ

ΠΙΤΣΙΛΙΑ

Τούτ' ή περιοχή τού νησιού μας
 είναι σπαρμένη μ' άγάλματα.
 Φοβάσαι να σηκώσεις τό πόδι σου να
 περπατήσεις
 μήπως και βεβηλώσεις τήν ιστορία.
 Κάτω άπό κάθε πέτρα
 κάτω άπό κάθε σπιθαμή γής
 κάποιος νεκρός θά κοιμάται.

Οί άλλοι λαοί γράφουν τήν ιστορία τους
 σε βιβλία
 έμεις τή φυτεύουμε στη γή,
 όπως φυτεύουν τούς σπόρους τους οί
 ξωμάχοι.

Και να σκεφτείς πώς μόνο
 μέσα στα περιθώρια τού μόχθου
 έγιναν τόσοι άνθρωποι άγάλματα.

ΡΕΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σ' εκείνη τήν μικρή λιτανεία
 πού θά περάση τήν Μεγάλη Παρασκευή
 άπό τή γειτονιά σου
 με έξαπτέρυγα και μουσικές
 θλιμμένες και λυπητερές
 και τό μακρόσυρτο βαρύ
 περπάτημα τού παπα
 με τά άμφια και τά λειτουργικά του
 και τά πολλά κεριά πολλές καρδιές
 να σπιθίζουν μέσα στο κατεβατό
 τών σπιτιών
 δέν θά ύπάρχει μιá θέση
 για τή δική σου λιτάνευση
 τών άποχαιρετισμών
 πού ήρθε και έσβησε πάνω στην άρνηση
 πού είχε πάρει μιάν άπίθανη
 προέκταση
 μέσα στο νήμα τής ζωής μου.

ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ—ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΜΑΤΩΜΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

(διήγημα)

Ήταν Χριστούγεννα τοῦ 1911 κι ὀλωνῶν στὴ Σμύρνη ἡ καρδιά ἦταν σφιγμένη ἀπὸ κάτι πληροφορίες ποὺ φτάνανε ἀπ' τὴ λεύτερη Ἑλλάδα, πὼς στὰ Βαλκανικὰ κράτη γίνονταν ζυμώσεις γιὰ μιὰ συμμαχία, ποὺ θὰ στρεφόταν ἐναντία στὴν Τουρκιά.

Μέναμε τότε μὲ τὴ μητέρα μου καὶ τὰ δυὸ μικρότερα μου ἀδέρφια στὸν Κούλα τοῦ θείου μου, στὸ Σεβντίκιοϊ, ἓνα προάστιο τῆς Σμύρνης γνωστὸ γιὰ τὸ νταϊλίκι τῶν παλληκαριῶν του, ποὺ ἀρκετὲς φορὲς σὲ προηγούμενα χρόνια ὠδήγησε σὲ συγκρούσεις μὲ τοὺς τούρκους κ' αἱματοχυσίες.

Μιά, τυχαία ἴσως, αὐξηση τῆς ἀτυνομικῆς δυνάμεις στὸ καρακὸλι ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ παίρνουν καὶ νὰ δίνουν οἱ ὑπόψεις, καὶ στὸ τσαρσί κανέναν πιά δὲν ἔκρυβε τοὺς φόβους του πὼς δὲ θὰ κάναμε Χριστούγεννα ἢ πὼς θὰ κάναμε ματωμένα Χριστούγεννα.

Ἐγώ—ἤμουν δὲν ἤμουν ὀχτῶ χρονῶν τότες—ἄρπαγα κάθε τόσο κανένα μενταλίκι ἀπ' τὸ ντουλάπι τῆς μάνας μου κ' ἔτρεχα γιὰ ν' ἀγοράσω τάχα τσεπλεπούδες ἢ καμμιά σβουρίτσα, μὰ ἡ ἀλήθεια ἦταν πὼς μοῦ ἄρεζε νὰ μπαίνω στὰ μαγαζιά καὶ νὰ βάζω αὐτὶ στοὺς γερόντους ποὺ θυμόντουσαν τὰ παλιὰ καὶ φέρνανε στὴν κουβέντα τὸ ξεσῆλωμα τῶν Ἀρμένιδων, ποὺ θέλανε νὰ φτιάξουν δικὸ τους βασιλεῖο, καὶ τίς σφαγὲς τοὺς ἀπ' τὴν Τουρκιά, ἢ τίς ταραχὲς τῶν νεότουρκων γιὰ τὸ Σύντάγμα καὶ τὸ μακελιὸ ποὺ τίς ἀκολούθησε. Αὐτὰ ὅλα τὰ διηγόντανε πολὺ ἄμορφα ὁ μπάρμπα—Ἀγγελῆς κι ὁ γείτονάς μου ὁ γέρο—Φραγκιάς κι ὁ προεστὸς, ὁ Τσελεπῆς, καὶ γυρίζοντάς τα ἀπεκεῖ καὶ κλώθοντάς τα ἀποδῶ καταλήγανε στὸ συμπέρασμα πὼς ὅλες οἱ ἐνδείξεις φανέρωναν πὼς θάχαμε ν' ἀντιμετωπίσουμε καὶ τώρα μιὰ παρόμοια κατάσταση. Ήταν μάλιστα καὶ μερικοί, οἱ «καλὰ πληροφορημένοι», ποὺ διάδιδαν πὼς περίμεναν τὰ Χριστούγεννα οἱ Ἀρχεῖς γιὰ νὰ ξεσπάσουν ἀπάνω στὸ χριστιανολογί.

Ὅπως δὴποτε, ἡ παραμονὴ πέρασε χωρὶς νὰ συμβῆ τὸ παραμικρό. Ἦρθαν τὰ μεσάνυχτα κ' οἱ καμπάνες ἀρχίσανε νὰ χτυπᾶνε χαρούμενα γιὰ τὴ μεγάλη Ἀκολουθία.

Σηκώθηκα βιαστικὸς ἀπ' τὸ κρεβατάκι μου

καὶ ντύθηκα γιὰ νὰ πάω στὴν ἐκκλησιά, μὰ ἡ μάνα μου ποῦ ν' ἀκούση τέτοιο πράμα. Οἱ γυναῖκες τῆς γειτονιάς τῆς εἶχανε γεμίσει τὸ μυαλὸ μὲ χίλιες δυὸ τρομαχτικὲς ιδέες. Καὶ θάχανα σίγουρα τὴ Χριστουγεννιάτικη λειτουργία, ἂν δὲν ἄκουε τὰ κλάματα μου ὁ θεῖος μου καὶ δὲν ἔμπαινε στὴ μέση:

—Ἄσε, μωρή, τὸ παιδί νὰ πάη στὴν ἐκκλησιά χρονιᾶρα μέρα. Μὴν τὸ κρύβης κοτζάμι ἀγόρι μέσα στὰ φουστάνια σου. Ἄν εἶναι νὰ γίνῃ τὸ κακό, δὲ θάβναι πιὸ ἀσφαλισμένο μέσα στὸ σπίτι.

Εἶδε κι ἀπέειδε ἡ μάνα μου κ' ὑποχώρησε. Κ' ἐγὼ τύβαλα στὰ πόδια γιὰ νὰ προφτάσω νὰ ντύσω τὸν παπὰ—Βαγγέλη, ποὺ μοῦ τῶχε τάξει πὼς θ' ἄφηνε ἐμένα νὰ τοῦ φορέσω τὰ χρυσὰ του ἄμφια μὲ τὰ κουδουνάκια, μπροστὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα, τὰ Χριστούγεννα.

Σὰν τὸν ἔντυνα ὅμως καὶ τοῦ τράβαγα τὸ φελόνι—γιὰ νὰ ἰσιώσῃ τάχα, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα γιὰ νὰ κουδουνίσουνε καλύτερα τ' ἀσημένια κουδουνάκια του—παρατήρησα πὼς τὰ τρία ἦταν κόκκινα σὰ χρυσὰ καὶ δὲ μοιάζανε καθόλου μὲ τ' ἄλλα. Καὶ μ' ὄλη τὴν παιδικὴ μου ἀφέλεια, τόλμησα νὰ ρωτήσω:

«Γιατί, σεβασμιώτατε γέροντά μου» —ἔτσι ἦταν ἡ συνήθεια νὰ προσφωνοῦν τὸν πρωτοπρεσβύτερο τὰ ἐκκλησιόπαιδα— «τὰ τρία κουδουνάκια τοῦ φελονιοῦ σου δὲ μοιάζουνε μὲ τ' ἄλλα;

—«Εἶναι παλιὰ ἱστορία, παιδάκι μου», ἀποκρίθηκε μὲ πολλὴ σοβαρότητα ὁ παπὰ—Βαγγέλης.

—«Δὲ μοῦ τὴ λές, σεβασμιώτατε γέροντά μου;»

Μᾶς ἔκοψε ὅμως ἡ δευτέρα κωδωνοκρουσία, ποὺ σήμαινε γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ Ἀκολουθία, κι ὁ γέρο—παπὰς ἀρκέστηκε νὰ μοῦ κἀνὴ νόημα πὼς θὰ μοῦ διηγότανε κατόπι τὴν ἱστορία, κι ἄρχισε τὸν «εὐλογητό.»

Πολλὲς φορὲς μοῦχε διηγηθῆ ὡς τώρα ἱστορίες ὁ παπὰ—Βαγγέλης, ποῦταν ὅλες γεμάτες ἐνδιαφέρον καὶ γοήτευαν τὴν παιδικὴ μου φαντασία. Σήμερα ὅμως τὰ πράματα ἦταν διαφορετικὰ. Ἐτσι ποῦταν γεμάτο τὸ μυαλοδάκι μου ἀπ' τίς ἱστορίες τῶν μακελιῶν,

πού άκουα όλη την περασμένη μέρα, κι άπ' τή σοβαρή έκφραση πού πήρε ξαφνικά τὸ πάντοτε γλυκὸ καὶ γελαστὸ πρόσωπο τοῦ πρωτοπρεσβύτερου, προαισθανόμουνά πως κάτι φοβερὸ θάχε νά μοῦ διηγηθῆ.

Τέλεψε ἡ λειτουργία, μοιράστηκε τ' αντίδωρο, βγήκε ὁ παπὰς στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας γιὰ ν' ανταλλάξῃ τὸ Χριστουγεννιάτικο χαιρετισμὸ μὲ τοὺς Χριστιανούς, κ' ἐγὼ τὸν ἔτρεχα πάντα καταπόδι, περιμένοντας νά μοῦ πῆ πού νά τὸν βρῶ γιὰ νά μοῦ διηγηθῆ τὴν ἱστορία.

—«Ἐλα τ' ἀπόγευμα στὸν Ἅγ Γιάννη, πού θάχουνε ντζιρίτι τὰ παιδιὰ», μοῦπε τέλος. «Ἐκεῖ θά μὲ βοηθήσῃς καὶ στὸ σπερινὸ καὶ θά σοῦ πῶ καὶ τὴν ἱστορία πού θές νά μάθῃς».

—«Νά φέρω καὶ τοὺς φίλους μου, σεβασμιώτατε γέροντά μου;» μιστόλμησα νά ρωτήσω.

—«Φέρ' τσι, βρέ κατεργάρη».

Ἄλλο πού δὲν ἤθελα ν' ἀκούσω· κι ἀφοῦ φίλησα τὸ χέρι τοῦ καλοῦ γέροντα, τῶβαλα τρεχάτος γιὰ τὸ σπῆτι, νοιώθοντας τόση χαρὰ μέσα μου, σά νά μοῦ χαρίσανε βασίλειο.

Ἦταν λεβέντης, μ' ὅλα του τὰ γερατειά, ὁ παπά—Βαγγέλης καὶ διηγόταν τόσο ὄμορφα τίς ἱστορίες του. Κ' ἦταν προνόμιο γιὰ τὰ παιδιὰ νά τὰ πάρῃ ἀπὸ καλὸ καὶ νά τοὺς χαρίζῃ τὴν εὐνοιά του.

***

Στρατὸς ὀλάκερος ἦταν τὰ παιδιὰ πού μάζεψα τ' ἀπόγευμα.

—«Μωρέ, σκολειὸ ἔχουμε καὶ τοὶ κουβάλητες αὐτηνοῖ; Θὰ κάνουνε σαματὰ καὶ δὲ θά σοῦ πῶ τὴν ἱστορία, τὸ ξαίρεις;» εἶπε ὁ παπὰς σὰν εἶδε τὸ τσοῦρμὸ νά μπαίνει στὴν ἐκκλησιά.

—«Θάμστε ὅλοι πολὺ φρόνιμοι», ὑποσχέθηκα. Κι ὁ λεβεντόπαπας, σὰν ἀποσπέρισε, ἄρχισε τὴ διήγησιν ἀργά—ἀργά σά νά μετροῦσε μιά—μιά τίς λέξεις πούπεφταν ἀπ' τὸ στόμα του:

—«Ἦτανε στὰ 1884, ἂν δὲν κάνω λάθος, παιδάκια μου, πού ὁ Οἰκουμηνικός ὁ Ἰωακείμ κήρυξε τὴν Ἐκκλησία σὲ διαγμὸ, γιὰτὶ οἱ Τοῦρκοι ζήτησαν νά πατήσουνε τὰ προνόμιά της, κ' ἀφοῦ παράγγειλε νά κλείσουν ὅλες οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἀποιραβήχτηκε στ' Ἅγιονόρος, ἀφήνοντας χρυσαμένον τὸ θρόνο.

Ἦμουνά νέος τότες καὶ μόλις εἶχα χειροτονηθῆ παπὰς. Στὴν ἐκκλησία δὲ μπαίναμε παρὰ γιὰ νά βαφτίσουμε μονάχα. Τσι

κηδεῖες τσι κάνουμε στὸ κοιμητήρι καὶ τσι γάμοι στὰ στίπια. Οἱ καρδιές μας ἦτανε πάντα σφιγμένες ἀπ' τὰ κακὰ μαντάτα πού μᾶς ἔρχονταν καθημερνά.

Ἦτσι εἶδες τσι Σεβντικιαλιώτες ἐχτές στὸ τσαρσί;» συνέχισε γυρνώντας σ' ἐμένα· «εἶδες τί μοῦτρο καὶ τί ἀπόραση; ἔτσι ἦταν τὸ καθημερνὸ τότες.

ἮἜνα βράδυ, παραμονὴ Χριστουγέννων, καθόμουνά στὴν αὐλὴ τσ' ἐκκλησιάς, ἐκεῖ πούναί τώρα τὸ μνημοῦρι τσῆ κορούλας τοῦ Φωτιάδη. Ἐκεῖ ἦρθε καὶ μὲ βρῆκε μιά φτωχὴ γυναικούλα, πού κράταγε στ' ἀγκάλια τσῆ ἕνα ἄρρωστο παιδάκι καὶ μὲ παρακάλεσε νά τὸ βαφτίσω, μὴν πεθάνῃ ξαφνικά καὶ τὸ πάρῃ ὁ ἀντίχριστος. Φώναξα τὴν ἐκκλησάρισσα, μοῦ ζέστανε λίγο νεράκι καὶ μπήκαμε στὸ κατηχητήρι νά κάνουμε τὸ μυστήριο.

ἮἘάφνου, ἀκούσαμε χλαλὸ μεγάλη νάρχεται ἀπ' τοῦ Καζιμίρ τῆ μεριά καὶ σὲ λίγο εἶδαμε τὸν ἐκκλησάρῃ νά τρέχῃ πρὸς τὸ μέρος μας καὶ νά φωνάζῃ:

—«Σιωτωμὸς γίνεται, πάτερ μου, στὸ σταθμὸ. Ποτάμι κυλάει τὸ αἷμα. Κατεβήκανε ἀσκερλῆδες ἀπ' τὸ τραῖνο, κάτι πῆγε νά μιλήσῃ γελώντας ὁ γυιὸς τοῦ Μπιτζαζῆ, παραξηγήσανε οἱ ἀσκερλῆδες καὶ ριχτήκανε στὰ παλληκάρια μας· τοὺς ριχτήκανε κ' οἱ δικοὶ μας καὶ τὸ κακὸ δὲ λείει νά σταματήσῃ. Κάνε γρήγορα νά τελεύῃς, γιὰτὶ ἔρχοντα καὶ κατὰ δῶθε οἱ τουρκαλάδες».

—«Σιώπα, χριστιανέ μου. Μυστήριο γίνεται δωπέρα. Δὲν κόβεται στὴ μέση. Ὅ,τι βρῆ τσι ἄλλοι, ἄς μὲ βρῆ κ' ἐμένα».

ἮΣυνέχισα τὴ δουλειά μου. Μά, ἀπάνω στὸ «Χιτῶνα μοι παράσχου φωτεινόν» πρόβαλε ἄγριο τ' ἀσκέρι, μοῦ ἔρπαξε τὸ παιδί ἀπ' τὰ χέρια καὶ τὸ πέταξε σὲ μιὰ γωνιά τοῦ κατηχητηριοῦ μὲ τράβηξε καὶ μὲ πῆε στὸ καρακίλι, ἔτσι ντυμένο μὲ τ' ἄμφια ὅπως ἦμουνε.

ἮΣτὸ δρόμο δὲν ἔμεινε κακὸ πού δὲ μοῦ τὸ κάνανε, παιδάκια μου. Μοῦ πρῆσανε τὰ μοῦτρα ἀπ' τὰ χαστουκία, μοῦ βγάλανε τὰ μαλλιά καὶ τὰ γένια, μοῦ ξεσκίσανε τ' ἄμφια.

ἮΣτὴν πολιτσία δὲ μοῦ βρῆκανε φταῖσμα καὶ μ' ἀφήσανε. Μά στὸ μεταξὺ, ἀπ' τὰ ροῦχα μου εἶχαν ἀπομείνει μονάχα κάτι κουρελάκια, κι ἀπ' αὐτὰ κρέμονταν τὰ τρία μπρούτζινα κουδουνάκια ποῦδες τὸ πρῶν τὸ φελόνι μου», εἶπε γυρνώντας πάλι σ' ἐμένα. «Τὰ φύλαξα

κι απ' τόν καιρό πού ξανάνοιξαν οί εκκλησιές μας ὄσες φορές ράβουνε καινούργιο φελόνι γιά μένα—κι' αὐτό γίνεται κάθε χρόνο, λίγες μέρες πρὶν τὰ Χριστούγεννα—τὰ δίνω και μοῦ τὰ βάζουν ἀπάνω μαζί με τ' ἄλλα, γιά νά θυμᾶμαι ἐκεῖνα τὰ ματωμένα Χριστούγεννα.

»Κ' ἦτανε πολὺ τὸ αἷμα πού χύθηκε, παιδάκι μου. Τὴν ἄλλη μέρα δὲν προφταίναμε νά θάβουμε. Κι ἀπὸ τότες εἶναι πού βγήκε και τὸ θρηνητικὸ τραγούδι π' ἀκούς τὰ παλληκάρια νά τραγουδᾶνε κάποτε,

Στὴ Σμύρνη σφάζουν πρόβατα
και στὸ Μπουτζά γελάδια

και μέσα στὸ Σεβντίκιοι
σφάζονται παλληκάρια.

»Μὰ και τοῦρκοι δὲ χαθήκανε λίγοι μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ μακελιό. Διπλοὶ και τριπλοὶ ἀπ' τοὶ Χριστιανοὶ ἦταν οἱ δικοὶ τους νεκροί. Ὅχι πού χαίρουμαι γι' αὐτό. Τὸ λέω, μαθές, γιά νά ξαίρετε».

Κ' ἓνα ζεστό δάκρυ κύλησε ἀπ' τὰ μάτια τοῦ γέρο—παπᾶ. Μὰ κ' ἐμεῖς ὅλοι εἴμασταν δακρυσμένοι σὰν τέλεψε ἡ ἱστορία.

A. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Σπίτια γιομάτα θυμὸ
μὲ παράθυρα κλειστά, μόνο τρύπες ἀπ' ὅπου περνᾷ ὁ θάνατος,
κι' ἔξω, ὁ ἀγέρας τοῦ κάμπου πού δὲν λογαριάζει ἀνθρώπους
ἀνεμίζει τίς ὄρες
και πὸ πέρα ἡσυχία πού ἐκνευρίζει
κι' ὄσπερα οἱ σαῦρες, τὸ ξηρὸ χορτάρι
πού μὲ τὸ πρῶτο φύσημα τοῦ ἀγέρα
μᾶς γνέφει κάθε στιγμή κοντὰ του —
και ἀπὸ πάνω μας τριγυρίζει
μὰ ὁσμη σαπημένης σάρκας πάνω σὲ ζωντανὸ ἄνθρωπο...
Κι' ἐμεῖς πλαγιάζοντας ἀνάσκελα βλέπουμε ὄρες πολλὰς
τοὺς ξηροὺς καλαμιῶνες στὴ στέγη
στρατιῆς ἀναποφάσιστων ἐχθρῶν μὲ στολὲς ἀγγέλων
νά περιμένουν
κι' ἀνάμεσα στὰ μάτια τους νά λάμουν σταυροὶ ἀπὸ πέτρες.
Μασῶντας τὴν ἀγωνία γιά ὄρεξη
ὡς πού ὁ λάρυγγας δὲν μπορούσε ν' ἀνοίξη ἄλλο
νικούσαμε μονάχα τὴν πείνα πού ἐρχόταν σὰν ὀπτασία ἐπάνω μας
μὲ δεκανίκια ἀπὸ πολυβόλα.

Βαθειὰ μέσα μας ἦταν ὁ φόβος
σὰν πυρωμένο σίδηρο πού σουβλίζει τὴν ἐπιθυμία τῶν στιγμῶν
πού δὲν ὑπῆρχαν
ὄρων πού δὲν μᾶς βοῦσαν ἔτοιμους.
Κι' οἱ σπίθες ἀπ' τὸ σῶμα μας ἀνέβαιναν ψηλὰ μέσα ἀπ' τὸ ἰδρωμένο ποικάμισο
γιά νά κάβουν τὴν ὀργὴ τῶν ἀνθρώπων,
και γύρω μας
μὰ ὁσμη σαπημένης σάρκας πάνω σὲ ζωντανὸ ἄνθρωπο.

—Καί τις νύχτες ἀτέλειωτες σιωπηλές
μαζεύαμε τὰ ἄγριά μας πρόσωπα μέσα σέ γυμνοὺς τοίχους
φρίχοντάς τα μὲ μανία ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλο σὰν πηλὸ σὲ ἄσπρα σπίτια
Κι' ἀναμασούσαμε τίς ἴδιες λέξεις μέσα μας ὦρες καὶ ὦρες
οἱ ἴδιοι κρότοι μὲς τὸ κρανίο μας μέρες τώρα
σὰν νερὸ ποῦ στάζει ἀπὸ σπασμένους οὐρανοὺς.
Καὶ τότε, δίχως νὰ δανείσουμε οὔτε κομμάτι ἀπὸ τὴ σκέψη μας
εἶπαμε: πότε Θεέ μου θὰ δοῦμε τὴν ἄλλη ὄψη τῆς νύχτας,
νὰ ἀνοιξοῦμε τὰ κλειστὰ παράθυρα τῆς ψυχῆς μας
γιομᾶτα ἀπὸ δίσομο καὶ σκόνη,
νὰ δοῦμε χαμόγελα κοριτσιῶν μὲ καινούργι ἀφορέματα
καὶ θημωνιές ψηλές ὡς τὰ σύννεφα
καὶ στὰ χέρια μας περιστέρια ποῦ ν' ἀνεμίζουν στὸν ἥλιο
ὅμοια μὲ σημαῖες λευκές...!

—Κοιτάζω τὰσπασμένα κύμβαλα
παλαιοὶ ἀλαγαμοὶ γενεῶν μοῦ φράζουν τὸν δρόμο
καὶ καρφώνουν τὰ βήματα.
Καὶ κάτω τὰ αἰμάσσοντα χρώματα περιμένουν τίς βροχές
γιὰ νὰ βλαστήσουν ἄγουρα κορμὰ
γιομᾶτο μῖσος καὶ πόλεμο.
Ἡ φωνή μου τοὺς αἰθέρες ἐπάγωσε
καὶ τὰ χεῖλη μου ἀψηφοῦν τὴ δροσιά τῆς Σελήνης
ποῦ καθρεφτίζει μόνον ἐρείπια.
Ὡς ἐδῶ τὸ σημεῖο, καὶ πῶ πέρα οἱ πυρρὲς πέτρες
τῶν ἐχθρῶν κοιμητήρια,
καὶ τὰ χέρια μου μὲ κόπο δείχνουν πρὸς τὰ ἐρείπια τῶν ἐχθρῶν
ἀνεμίζοντας ἀγέλη μυγῶν
καὶ στὰ χεῖλη μου μιὰ γεύση σαπημένης σάρκας ἀπὸ ζωντανὸ ἄνθρωπο.

Στίς φλέβες μου δὲν ὑπάρχει ἄλλο αἷμα
οὔτε ἀκόμα γιὰ νὰ ραίνω ἐσένα ποῦ μὲ ἀγκάλιασες τὴν πρώτην ὥρα.
Στὴν πώδη αὐλὴ τῶν Μαυσωλείων
δὲν ὑπάρχει γῆ γιὰ ἄλλους ἥρωες
οὔτε δάκρυα γιὰ νέους ὀδυρομῶνες
ἀφοῦ ἐχθροὶ πιά δὲν ὑπάρχουν.

ΑΡΗΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Η

Στὴν πνευματικὴ φύλη Μ. Σκιτζῆ.

Ἐπὶ τὸν ἔρωτα ὡς τὸν θάνατο
Ἡ πορεία ἀγαπημένη καὶ ἀνυποψίαστη
Σὰν φῶς ποῦ ἀπομακρύνεται ἀπὸ μέσα σου
Σὰν μελωδία ποῦ γαληνεύει μὲ τὴν ἐξουθένωση — ἡ πορεία
Τρυφερὴ σιωπὴ πάνω σ' ἀγκάθια
Χωρὶς διέξοδο στίς ὑποθέσεις
Δίχως «ἐσὺ» ἀνάμεσα
Σ' «ἐσένα» καὶ σ' «ἐσένα»
Ἀρχίζει:
Πάντοτε τελευταία κατάφαση καὶ πρώτη...

ΗΛΙΑΣ ΠΟΥΛΑΔΡΟΣ

Η ΜΠΑΜΠΑΚΟΠΕΤΡΑ

(διήγημα)

‘Ο Τρουμπέττας μέτρησε κροταλιστά μπροστά στα δρθάνοιχτα μάτια του Διάμαντου τις δέκα χρυσές λίρες, δέκα ξανθές χορεύτριες σε πεινασμένο καιρό.

—Πέντε προκαταβολή. Τις άλλες πέντε όταν μου δείξεις τον τόπο της μπαμπακόπετρας, λέει ο Τρουμπέττας με τὸ στοργυλό, γεμάτο φεγγάρι, πρόσωπο.

—Αὔριο ξημέρωμα θά ξεκινήσουμε, ἀπαντᾷ ὁ Διάμαντος κι’ ἄπλωσε τὴ φούχτα νὰ θωπεύση τὰ χρυσαφιά νομίσματα.

—‘Α! ‘Οχι! Θὰ τὰ μετρήσω στὴ φούχτα σου αὔριο με τὸ ξεκίνημα. Τετράγωνες δουλειές . .

—‘Ο Διάμαντος ἔχει λόγο, κύρ Τρουμπέττα.

—Κι’ ὁ Τρουμπέττας ἔχει πείρα, ἀπαντᾷ ὁ Τρουμπέττας καὶ με ἐπιδεικτικὴ κίνηση ἔχωσε τις λίρες στὴν ἀπάνω τσέπη τοῦ σταυρωτοῦ του γιλέκκου δεξιά.

‘Η προσβολὴ δάγκωσε τὴν καρδιὰ τοῦ Διάμαντου σὰν ὄχεντρα τὸ τραγανὸ σπουργίτι. Τὰ πρόσωπα ὅμως στὸν καφενέ. δὲν ἔδειξαν σημάδι πὼς προσέξανε τὴ λοξὴ κουβέντα τοῦ Τρουμπέττα. ‘Εξάλλου πήρανε γιὰ ζαβὸ τὸν ἄνθρωπο, πὸν ἔδινε τόσο χρυσάφι γιὰ νὰ τοῦ δείξουν τὴ μπαμπακόπετρα. Τὶ νὰ προσέξουν τὴν κουβέντα ἑνὸς τέτοιου ἀνθρώπου; ‘Εχουν τὰ τρεξιμιὰ νερά καὶ θὰ κοιτᾶνε τὰ κολύμπια ἐδῶ κι’ ἐκεῖ με τὰ θολωμένα σὰ θυμωμένο μυαλὸ νερά;

‘Ενωρὶς σκολάσανε ἀπὸ τὸν καφενέ. Δὲν εἶχε νεῦρα τὸ χωριὸ καὶ μισοκοιμηθῆκανε ὄλοι με τὸ ἡλιοβασίλεμα.

—Ποῦ θὰ μείνης; ρωτᾷ ὁ Διάμαντος, πὸν παρόλη τὴν προσβολὴ δὲν ἄφηνε τὴν ἀρετὴ του νὰ φιλοξενήση ἕνα περαστικὸ, εἶχε δὲν εἶχε μαζί του δουλειά.

—Θὰ κοιμηθῶ στὴ γωνιὰ τοῦ καφενέ. Μὴ γνοιάζεσαι. Τὰ κανόνισα.

Τὸ σηκώτι τοῦ Διάμαντου πρήστηκε. Μιὰ στιγμὴ εἶπε ν’ ἀρνηθῆ σὲ τοῦτο τὸ δύσκολο πο-λίτη. Μὰ ἡ λάμψη τοῦ χρυσαφιοῦ κι’ ἡ φήμη στὰ γύρω χωριὰ πὼς θᾶχη λίρες χρυσές πεδου-κλώσανε τὸ θυμὸ του.

‘Ο καθένας τράβηξε γιὰ τὸν ὕπνο του.

Κι’ οἱ δρόμοι ἐρημώσανε σὰν τὰ στήθη χήρας χωρὶς παιδιὰ. ‘Ο ὄγκος τῶν βουνοῦν ἀπάνω ἔ-σκωισε τὸ χωριὸ στὰ ριζὰ τους, τὸ ταπεινώσε. Μονάχα τὰ τρεξιμιὰ νερά με τὸν παιδικὸ τους ἦχο δίνανε γοητεία.

Τ’ ἄλλο πρῶτ’ ὁ Διάμαντος πῆρε τὸ ντουφέκι του, τὴ βούργα με τὰ τρόφιμα καὶ τὰ δυὸ του δίδυμα ἀδέρφια τὰ μαχαίρια. Βγῆκε στὴν ἀλὴ καὶ κοιτάξε τὸν καιρὸ. Τὸν ζύγιαξε κι’ εἶπε θᾶναι μέλι καὶ γάλα στὸ βουνό. ‘Ανοιξε τὴν ξώπορτα, πὸν ἔτριξε σὰν κλειδωσὴ γέρου, καὶ πῆ-ρε τὸ δρόμο κατὰ τὸν καφενέ. ‘Ο τόπος γέμιζε με τὸ ψηλὸ του παράστημα πὸν τὸ πρῶνὸ κι’ ἡ λάμψη τῶν ματιῶν του τὸ δείχνανε λιγάκι πὸν ἐπιβλητικὸ.

Κάτω ἀπὸ τὴν κληματαριὰ τοῦ καφενέ, σὰν γυναίκα ναύτη πὸν κοιτάζει τὸ πέλαγο γιὰ κα-τάρτι γυρισμοῦ, στεκόταν καὶ περίμενε ὁ Τρουμπέττας μ’ ἕνα παράξενο κουστοῦμι καὶ τὸ δίκαν-νο στὸν ὄμο του. ‘Ηταν ἕνας χοντρός, ρωμαλέος ἄντρας ἀπὸ τὴν πόλη, πολύξερος καὶ πολυ-ταξειδεμένος. Καταπιανόταν με πολλὲς δουλειές σὰ διψασμένος. Πουθενὰ ὅμως δὲ ρίζωνε. Χελιδόνι νὰ ἦταν θὰ τὰ κατάφερνε νὰ μονιάση λίγο καιρὸ.

—Πᾶμε;

—Πᾶμε.

Προχώρησε ὁ Διάμαντος. ‘Ακολουθοῦσε ὁ Τρουμπέττας μ’ ἕνα εὐσεβές, πολὺ χριστιανικὸ χαμόγελο στὰ σαρκώδη του χεῖλη.

Πῆρανε τὰ μονοπάτια. ‘Ο ἴσκιος τῶν μηλιῶν κι’ ἡ μυρωδιὰ τοῦ καρποῦ ἦταν μιὰ ἀπλὴ θω-πεία στοὺς σκυθρωποὺς λογισμούς.

Μόλις μπήκανε στο δάσος με τὸ κανελλί πεύκι ἀπὸ φύλλα πεύκου καὶ μαραμένης φτέρης, ὁ Διάμαντος κοντοστάθηκε.

—Θὰ σοῦ τὰ μετρήσω μαζεμένα, τοῦ λέει ὁ Τρουμπέττας προλαβαίνοντας τὴν ἐρώτηση.

—Μὰ ἡ συμφωνία ἦταν ἀλλοιῶς, μούρμουρίζει κάπως δειλὰ ὁ Διάμαντος.

—Προτιμῶ τίς σιγουριές, κύρ Διάμαντο.

—'Εγὼ προτιμῶ τὸ λόγο τοῦ ἀνθρώπου, κύρ Τρουμπέττα.

—'Ο καθένας τὴ γνώμη του.....

'Ο Διάμαντος κατέβασε τὸ ντουφέκι.

'Ο Τρουμπέττας χαμογέλασε.

Προχωρήσανε στὸ δάσος.

'Η καρδιά τοῦ Διάμαντου εἶχε δυὸ βελόνια καὶ τὴν τρυπούσανε μιὰ δεξιά, μιὰ ἀριστερά. Δὲ φαντάστηκε πὼς τοῦτος ὁ λαβέντης τῆς περιοχῆς, ὁ πιὸ ἔμπειρος κυνηγός, θάπεφτε στὰ δάκτυλα ἐνὸς ὑποπτοῦ ὑποκείμενου μετὰ λοξὲς κουβέντες καὶ παρδαλοῦς συλλογισμούς.

—Καὶ τί θὰ κάνεις τὴν μπαμπακόπετρα; ρωτᾷ ὁ Διάμαντος. Νά! ἄσπρες κλωστὲς σὲ μαῦρο χαλκί. Δὲν ἔχει χρῆση.

—Χμ! ἔτσι λέει τὸ μυαλουδάκι σας. 'Εξω, στὸ ἐξωτερικό, δηλαδή, ἀπὸ τίς κλωστὲς τῆς μπαμπακόπετρας φτιάχνουν ρουχικὰ καὶ ἄλλα χρειώδη ποὺ δὲν τὰ καίει ἡ φλόγα.

—Μπά! Καὶ πᾶς νὰ μοῦ φάης τὸ δικάι μου μετὰ δέκα ψωρόλιρες;

'Ο Τρουμπέττας δάγκωσε τὰ χεῖλη. 'Η τρελλή του γλῶσσα μολόγησε περισσότερα. Δὲν τᾶχασε ὅμως.

—Μὰ γιὰ νὰ κινήσης τέτοια ἐπιχείρηση χρειάζεσαι χιλιάδες λίρες. Κι' ἂν ἔχη πολὺ μέταλλευμα ὁ τόπος! 'Αλλοιῶς τρώεις τὰ μαλλοκέφαλά σου.

'Η σφιχτοχεριά κι' ἡ προσοχή ξυπνήσανε στὸ Διάμαντο καὶ μετὰ ἕνα προστακτικὸ δάκτυλο τοῦ ἐπιβάλανε φρονιμάδα. Καλύτερα τὸ λίγο καὶ σίγουρο.

Καὶ προχωρήσανε στὸ δάσος.

'Ο ἥλιος εἶχε τίς καλοκαιρινές του δόξες καὶ καψάλιζε τὴ γαλανὴ ἀτμόσφαιρα. Τὸ πράσινο δάσος ὑπόφερνε, μὰ πετάλιζε τὰ κλωνάρια του καὶ μνηοῦσε δροσιστικὰ ρέμματα.

Κάποτε φτάσανε σ' ἕνα ψήλωμα ποὺ διαφέντευε στὴν περιοχή. Στὸ βάθος φαινόταν μιὰ κοιλάδα λίγο φαλακρή. 'Εκεῖ ἦταν ἕνα σκοῦρο, ἀλλοιώτικο χρώμα.

—Νομίζω πὼς πρέπει νὰ μετρήσης τὴν προκαταβολή, λέει ὁ Διάμαντος, ἐνῶ ἔβαζε τὴν παλάμη του ἀντλήλιο νὰ ἐξετάσῃ τὴν περιοχή.

—Κοντέψαμε στὰ κατατόπια τῆς μπαμπακόπετρας; ρωτᾷ μετὰ λοξὸ χαμόγελο ὁ Τρουμπέττας.

—Γιὰ νὰ μιλήσω σημαίνει πὼς κοντέψαμε.

—Στὴ φούχτα μου νὰ τὴν σφίξω, νὰ ξεφτίσω λίγη κλωστή της, νᾶμαι σίγουρος κι' ὕστερα. Μισὲς δουλειὲς ἔχῃ!

'Ο Διάμαντος ἔσφιξε τὸ δίκαννο καὶ ἄνοιξε τὴν ἀσφάλεια...

Στὴ στιγμή ὁ Τρουμπέττας γύρισε τὸ δικό του, ἕνα καινούργιο Βελγικὸ δίκαννο, κι' ἄνοιξε τὴν ἀσφάλεια.

Παίζανε καὶ τῶν δυὸ τὰ μάτια.

—Κάθησε στὰ βραστά σου, Διάμαντε. Τὸ χωριὸ ξέρει πὼς σὲ μίσθωσα νὰ μοῦ δείξης τὸν τόπο τῆς μπαμπακόπετρας. Εὐκόλα δὲ γλυτώνεις τὴν κρεμάλα.

Προχωρήσανε τὸν κατήφορο. Λοξοκοιτοῦσε, ὅμως, ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Τὰ δάκτυλό τους ἦταν ἔτοιμο νὰ τραβήξῃ στὴν πρώτη ὑποπτὴ κίνηση. 'Ο Διάμαντος μάζεψε δὴ τὴν κατῆφεια στὸ πρόσωπό του. 'Ο Τρουμπέττας κρατοῦσε ἕνα λοξό, γεμᾶτο εἰρωνεία χαμόγελο, μὰ τὸ μάτι του μῆτε βλεφάριζε. Καρφώθηκε στὸ χέρι τοῦ Διάμαντου.

Πέρασε πολλή ώρα χωρίς κουβέντα. Περπάτημα και σφίξιμο του ντουφεκιού. "Αρχισαν κι ένας τὰ νεύρα τους νὰ χάνουν τὸν τόνο τους. Μιά τυχαία ἀφορμὴ καὶ θὰ πυροβολοῦσαν.

—Νάτη! μπόλικη μπαμπακόπετρα χάμω, λέει ὁ Διάμαντος.

—Σκύψε καὶ δώσε μου δείγμα.

—Γελιέσαι. Ὁ Διάμαντος δὲν τρώει ἄγερο.

—Τότε ν' ἀφήσουμε τὰ δίκαννα μακριὰ στὸν κορμὸ ἐκεῖ τοῦ πεύκου.

—Δέχομαι.

Ἀφήσανε τὰ δίκαννα στὸν ἴσκιο τοῦ πεύκου.

Ὁ Διάμαντος ρούφηξε τὴ μύτη του κι' ἔσφιξε τὸ ζωνάρι μὲ τὰ δυὸ μαχαίρια.

—Κρατάω κι' ἐγὼ ἓνα δίκωπο δαμασκηνό, Διάμαντε. Μὴ κοιτάξεις γιὰ παλληκαριές νὰ μὴ ἔχουμε ἱστορίες. . . . .

Ὁ Διάμαντος ξεράβηξε.

—Νά! ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει ἡ περιοχὴ, δείχνει ὁ Διάμαντος.

—Καὶ ποῦ τελειώνει; ρωτᾷ μ' ἐνδιαφέρον ὁ Τρουμπέττας.

—Δὲ μοῦ μέτρησες τίς δέκα χρυσές.

—Σάμπως ἐσύ μοῦ ἔδειξες τὴν περιοχὴ;

—Νά! ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει, νὰ τὴν μπαμπακόπετρα στὰ πόδια σου, καὶ πάει ὅλη τὴν κοιλάδα

—Ἐκεῖ ποῦ εἶναι ἡ φούντα μὲ τὰ πεῦκα;

—Ὅχι! πιδ ἐδῶ ποῦ στέκει ἓνας βράχος κατσούφης.

—Ἄ! κατάλαβα.

—Τότε μέτρησε τίς δέκα λίρες.

—Κι' ἂν δὲ μὲ γυρίσης στὸ χωριό; Καλύτερα νὰ πᾶμε πίσω καὶ στὸν καφενὲ τικ-τάκ σου τίς μετρῶ μπροστὰ στοὺς μάρτυρες.

Ὁ Διάμαντος τράβηξε τὸ μαχαίρι.

Τὴν ἴδια στιγμή γυάλισε στὰ χέρια τοῦ Τρουμπέττα τὸ δίκωπο δαμασκηνό.

Μὲ τὸ ἀριστερό του ὁ Διάμαντος τράβηξε καὶ τ' ἄλλο δίδυμο μαχαίρι.

—Θὰ μετρήσης τίς δέκα λίρες; ρωτᾷ ὁ Διάμαντος γεμάτος νεφέλες μαυρειδερές, ὅπως κορφή τὸν χειμῶνα.

—Κι' ἂν δὲ μὲ γυρίσης στὸ χωριό; Κι' ἂν μοῦ ρίξης μιὰ δράκα βόλια καὶ μὲ ξεκάμεις; Θάχης δέκα χρυσές καὶ τὸ μυστικὸ τῆς μπαμπακόπετρας. Δὲν εἶσαι τίμιος ἄνθρωπος.

—Εἶμαι καὶ παραεῖμαι, κύρ Τρουμπέττα. Ἐξηγηθήκαμε. Κι' ἔδωσες τὸ λόγο σου.

—Δὲν ὑπολόγισα μερικὸς κινδύνους.

—Δέχομαι τότε, κύρ Τρουμπέττα. Θὰ ξηγηθοῦμε στὸ χωριὸ μπροστὰ στοὺς τίμιους ἀνθρώπους τοῦ βουνοῦ.

Χώσανε τὰ μαχαίρια τους στὰ θηκάρια.

Ὁ Τρουμπέττας ἔσκυψε μὲ προσοχὴ καὶ μάζεψε δυὸ—τρεῖς μπαμπακόπετρας. Τίς ἔχωσε στὴν τσέπη του καὶ προχώρησε πρὸς τὸ πεῦκο νὰ πάρη τὸ ντουφεκί του.

Ὁ Διάμαντος ἔτρεξε.

Μὲ δυὸ πήδους κι' οἱ δυὸ βρεθήκανε κουλουριασμένοι χάμω δίπλα στὰ δίκαννα. Τοὺς ἤρθε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ γελάσουν. Παιδιάριζαν;

—Θὰ πηγαίνουμε δίπλα—δίπλα.

—Ἐγὼ λέω νὰ πετάξουμε ἐδῶ τίς χαρτοῦσες μὲ τὰ βόλια.

—Καὶ ν' ἀδειάσουμε καὶ τὰ δίκαννα.

—Συμφωνῶ.

Πετάξανε χάμω τίς χαρτοῦσες. Ἀνοίξανε τὰ δίκαννα καὶ τ' ἀδειάσανε. Ὑστερα φορτωθήκανε τὰ ντουφέκια καὶ πήρανε τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ.

Ήταν μιὰ βαρειὰ συλλογὴ στὰ μέτωπα καὶ τῶν δύο.

Ὁ Διάμαντος ἄρχισε ν' ἀργοπορῆ. . Καμωνόταν κι' ἔλας πῶς κούτσειε. Καὶ δούλευε στὸ μυαλό του τὸ σχέδιο. "Ἄφηνε μόνο μιὰ τρύπα: ἂν τὸν πλέρωνε μὲ τὸ καλὸ θὰ σεβόταν τὴ συμφωνία.

—Θέλουμε πολλὴ ὥρα; ρωτᾷ ὁ Τρουμπέττας μὲ ἀνησυχία.

—Δυὸ ὥρες δρόμο.

—Θὰ νυχτωθοῦμε στὸ δάσος;

—Μπορεῖ.

Ὁ ἥλιος πλησίαζε στὴν κορυφὴ. "Ἐνα βῆμα καὶ θὰ χωνόταν πίσω στὸ βουνό. Καὶ θὰ κρεμαζόταν ὁ παχὺς ἴσκιος, πού χωνεῖται τὸ καθετὶ μὲς τὴν ἀγκαλιά του. "Ἀρχισε κι' ἔλας τὸ δάσος νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ ὕπνο. "Ἐβλεπες γύρω κάτι μικροτανύσματα, μικρομυρμυρισματα....

—Θὰ δώσης τὶς δέκα λίρες;

—Στὸν καφενέ.

—Στὸ διάβολο.

—Κι' οἱ δυὸ μαζί.

Σφίξανε στὶς φούχτες τοὺς τὶς λαβὲς τῶν μαχαιριῶν καὶ προχωροῦσαν.

Στὸ πρῶτο στρίψιμο ἀνοίγε ἓνα μονοπάτι ἀνάμεσα στοὺς βράχους. "Ἐνας ἀπὸ τοὺς δυὸ θὰ πρεπε νὰ προχωρήσῃ πρῶτος. Σταθήκανε στὸ φρύδι κι' εἶδανε κάτω τὴν κοιλάδα μὲ τὰ χωριά. Τὸ στήθος τοὺς γέμισε ἐλπίδα καὶ φῶς.

—Κορώνα—γράμματα, λέει ὁ Τρουμπέττας. Μήτε μοῦ ἔχεις, μήτε σοῦ ἔχω ἐμπιστοσύνη. *Ἄς κρίνει ἡ τύχη.

—Δέχομαι.

Ὁ Τρουμπέττας πέταξε ψηλὰ μιὰ χρυσὴ καὶ τὴν ἄρπαξε στὴ φούχτα του.

—Λέγε.

—Κορώνα, λέει ὁ Διάμαντος. Ὁ Τρουμπέττας ἀνοίγει τὰ δάκτυλά του καὶ κοιτάζουνε.

—Γράμματα.

Προχώρησε πρῶτος ὁ Διάμαντος κοιτῶντας νὰ στερεώσῃ τὸ πόδι γιὰ ν' ἀντέξῃ σὲ κανένα σπρώξιμο. Τὰ δυὸ του χέρια ἦταν ἔτοιμα νὰ γαντζώσουν γιὰ νὰ συγκρατήσουν τὸ κορμὶ ἂν κυλήσῃ.

Ὁ Τρουμπέττας κατέβαινε πίσω του ἡρεμῶς. Μιὰ σκέψη φωτεινὴ γέμισε τὸ μυαλό του. Κοίταξε πρῶτα μιὰ—δυὸ φορές νὰ σιγουριάσῃ γιὰ τὰ σημάδια πού ἔβαλε γιὰ νὰ βρῆ τὴν κοιλάδα τῆς μπαμπακόπετρας. Δυσκολεύόταν. Τὸ καρφωμένο μάτι τοῦ Διαμάντου δὲν ἄφηνε νὰ γραφτοῦν βαθεῖα στὴ μνήμη του τὰ σημάδια.

—Δέχεσαι τὰ μισά, Διάμαντε;

—Θὰ σὲ σκοτώσω σὰν τὸ λαγὸ στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ.

Γέλασε ὁ Τρουμπέττας.

—Τὰ μισά καὶ στὰ δυὸ, λέει.

—Δὲν καταλαβαίνω τὶς μισὲς κουβέντες, ἀπαντᾷ ὁ Διάμαντος πού σιγουριάστηκε πατῶντας στὲρο μονοπάτι.

—Πέντε χρυσὲς καὶ μισὰ δικαίωματα στὸ μεταλλεῖο τῆς μπαμπακόπετρας.

Ὁ Διάμαντος σκεφτόταν.

Ὁ Τρουμπέττας ἔβγαλε τὸ δίκικο δαμασκηνὸ καὶ τὸ πέταξε μπροστὰ στὰ πόδια τοῦ Διαμάντου.

—Δέχομαι.

Καὶ σφίξανε τὰ χέρια.

ΓΑΛΛΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

MAURICE DU PLESSYS

ΜΗ ΜΕ ΡΩΤΑΣ ΠΕΙΑ...

Μη με ρωτᾷς πειὰ παλληκᾶρι μου ποιὸς εἶμαι...
 Τ' ἀκίνητο νερὸ εἶμαι τοῦ πυθμένα
 Σ' ἓνα πηγᾶδι τῆς ἐρήμου ἐδῶ

Καὶ χίλια χρόνια περιμένο κάτ' ἀπὸ
 Τὴν ὄχληρὴ τὴ φοινικιά, τοῦ Φεγγαριοῦ
 Τὸν ἐρχομὸ ἐδῶ, τόσο πολὺ βαθειά.

ANNE HÉBERT

ΕΙΚΟΝΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ

Μιά εικόνα με κοιτάζει.
 Ποιά εἶναι αὐτὴ ἢ γυναῖκα
 Ποὺ κοιτάζω
 Καὶ με κοιτάζει;
 Ποιά εἶναι αὐτὴ ἢ εικόνα
 Ποὺ κοιτάζω
 Σ' ἓνα πρᾶγμα ἀγαπημένο
 Ποὺ ὀλοένα καὶ με συναρπάζει;

Κι ἐγώ, ἐκεῖνο ποὺ με **συλλογιέται ἀπ' τὸν**
ἐαυτό μου,
 Κοιτάζω τὸ ἄλλο ποὺ εἶναι εικόνα
 Κι ὡς εἶμαι λυπημένος
 Βλέποντάς την
 Ἢ λύπη καθρεφτίζεται
 Στὸ πρόσωπο,
 Σ' αὐτήν, τὴν εικόνα
 Ποὺ κοιτάζω.

Καὶ κείνο ποὺ εἶναι ἀθάνατο σὲ μένα
 Κοιτάζει τὸ ἄλλο
 Ποὺ εἶναι μόνο εικόνα
 Καὶ τὰ δύο
 Σ' ἓνα μόνο πρόσωπο
 Εἶναι λυπημένα.

PAUL ELUARD

SANS AGE

Πλησιάζουμε
 Μέσα στὰ δάση
 Τοῦ πρωῖνου τὸ δρόμο πάρτε
 Τὰ σκαλοπάτια τῆς θλίψης ἀνεβῆτε

Πλησιάζουμε
 Ἢ γῆ ἔχει τὴν καρδιά ἐξοργίσει
 Ἄκόμα μιὰ μέρα γεννιέται.

"Courre Matinel"

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΓΥΜΝΗ

Ἢ ἀπόγνωση φτερά δὲν ἔχει,
 Οὔτε κ' ἡ ἀγάπη,
 Οὐδὲ πρόσωπο,
 Δὲν μιλοῦνε
 Κ' ἐγὼ δὲν κινούμαι,
 Δὲν τὰ κοιτάζω,
 Οὔτε καὶ τοὺς μιῶ
 Μὰ ἔχω ζωντανία τόση ὅσο κ' ἡ ἀγάπη μου
 Κ' ἡ ἀπόγνωσή μου.

"Mourir de ne pas mourir"

Ω!

Ω! Χίλιες φλόγες, μιὰ φωτιά,
 Τὸ φῶς ἀκόμα, μιὰ σκιά!...
 Ὁ ἥλιος με ἀκολουθεῖ.

"Les nécessités de la vie"

Μετ.: ΜΙΜΗΣ Κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

ΕΝΑΣ ΜΙΚΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

(διήγημα)

«Αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθε
καὶ πληρώσατε τὴν γῆν
καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς
.....

(Γένεσις, ΚΕΦ. Α, στιχ. 28) ..

Περίμεναν νὰ πεθάνη, τὸ εὐχονταν. Δὲν ἦσαν ἀσπλαγχνοὶ καὶ τὸ χρέος τους ἀπέναντι στοῦ δικῶν ἤξεραν. Μὰ οἱ συνθήκες τοὺς ἐσπρωχναν νὰ προσμένουν, νὰ ἐπιθυμοῦν αὐτὸ τὸ τέλος. Ἄλλωστε, ἦταν κι αὐτὸς πιά ἕνας ἀνίκανος γέρος, δὲν ἦταν γιὰ τὴ ζωὴ. Ἄπὸ καιρὸ ὄλοι τους τὸ εἶχαν διαγνώσει καὶ τὸ ἔλεγον στοῦ γιαιτρός, πού ὅμως δὲ φαινόταν κατηγορηματικὸς στὴ δὴλωσή του.

—Μμ, γέρὸς ὁ μπάμπας. Μπορεῖ καὶ ἕνα, μπορεῖ καὶ δυό, μπορεῖ καὶ πέντε χρονάκια ἀκόμα.

Κατσοῦφιαζε τὸ πρόσωπο τῆς ἀδελφῆς, ἐσφιγγε τὰ δόντια ὁ γαιμπρός, βρειαιναστέναζε τὸ σῶν. Μόνον ὁ γέρος ἔμενε ἀπαθὴς κι ἀνεπηρέαστος. Λὲς καὶ ὅλη ἐκεῖνη ἡ μυστικοπάθεια πού ἀπλωνόταν στοῦ σπῆτι, τὰ λοξοκοιτάγματα καὶ τὰ ψιθυρίσματα, οἱ συχρὲς ἐπισκέψεις τῶν μακρυνῶν συγγενῶν μὲ τις ὀλόγλυκες χαιρετούρες καὶ τὰ καλοπιάσματα, ἡ συνωμοσία ὅλη καλύτερα, δὲν εἶχε καμιά σχέση μαζί του, ἔτσι τυχαῖα καὶ φυσικὰ γίνονταν. Τίποτα δὲν φαινόταν νὰ ταραξῆ τὴ μακαριότητά του, πού τὴν ἐμπιστευόταν στὰ χέρια τῆς ἐπιστήμης κι ἀποξεχνιόταν μὲς τοὺς καπνοὺς τῆς πίπας, πού μόνιμα βρισκόταν κολλημένη στοῦ στόμα του, ἀπὸ γεννησιμιοῦ του ἔλεγες.

Σ' αὐτὴ τὴ μακαριότητα χρωστοῦσε τὴν καλοπέρασή του ὁ γέρο Θόδωρος. Γιατί, ἂν ἔστηνε τ' αὐτὴ κι ἂν ἄνοιγε τὰ μισόκλειστα πάντα μάτια του, θὰ κατακυριεύε ἀπ' τὰ ὕψη του σὲ μιὰν ἄβολη, κακόγουστα φτιαγμένη γι αὐτὸν πραγματικότητα, πού δὲ ἔ' ἄντεχε ἡ ἰδιοσυγκρασία του μὰ πῶτερο δὲ θὰ παραδεχόταν ἡ καρδιά του. Τράβαγε τὸ δρόμο του θεληματικὰ μὲς τὴν ἄγνοια, χωρὶς ἀπαιτήσεις, χωρὶς ἐπιθυμίες, τυλιγμένος τὴ σιωπῆ, μὲ μόνη συντροφίσα τὴ θύμηση. Παλιότερα εἶχε δοκιμάσει νὰ ζῆση ἀναμεσα τους, νὰ μοιραστῆ τις λύπες τους, νὰ γευτῆ τις χαρὲς τους. Σὰν ἀνθρώπινο πλάσμα ἔδειξε πὼς εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ συντροφιά, ἀπὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον. Μὰ γρήγορα κατάλαβε πὼς ἄλλοῦ τὸ πηγαιναν ὄλοι τους. Ἄνταπόκριση ζήτηγε; Ἐπέμβαση ἔπαιρνε. Συντροφιά καὶ οἰκογενειακὲς χαρὲς; Τὸ συμφέρον πάνω ἀπ' αὐτὰ. Πλήρως καὶ θὰ τὰ ἔχης. Τὸ γέλιο σῆμερα ἀγοράζεται, κύριε. Ἡ χαρὰ μετριέται μὲ τὸ νόμισμα. Μεγάλον πρᾶγμα νὰ ἔχης δικὴ σου οἰκογένεια. Γιατί δὲν ἀγοράζεις, ὅσο κόρδανε τὸ στῆθος σου, ὅσο μπροστὰ ἀπὸ σένα ἄνοιγε τὸ δρόμο ἡ φήμη σου σὰν ἄρχοντα καὶ σπουδαγμένου ἀφέντη; Ἐνα σωρὸ τὰ θυμητάρια σου καῖνε σῆμερα τὰ σωθικά. Ἐνα σωρὸ ἄπιαστα, ἀνάλαφρα τὰ τρεχαντήρια φτεροπετοῦν καὶ χάνονται στῆς ζωῆς σου τὸ πέλαγος. Κυριότητα δὲν ἔκαμες σὲ κανένα. Δὲ μέτρησες καιρὸ, ἀψήφησες τὸν ἄνεμο, ἀνάμπαιξες τὴ μόνωση πού φέρνει τοῦ χρόνου ἡ κατακυρία. Δὲν πίστευες στοῦ ἀναπάντεχο καὶ σὰν περιδιάβαινες στὴν κορφή τῆς εὐτυχίας, καὶ διάβηκε κι ἔξανεμιστήκε ἡ ὥρα τῆς εὐτυχίας, μαζί μὲ τὰ χαμόγελα πού πάγωσαν στὰ ξένα χεῖλη, μαζί μὲ τις πλάτες πού σὲ περιφρόνησαν ἐπιδεικτικὰ, μαζί μὲ τις γλώσσες πού σὲ περιγέλασαν, μαζί μὲ τις καρδιὰς πού σ' ἀπώδιωξαν τόσο εὐκόλα —ποτὲς στ' ἀληθινὰ δὲ σ' εἶχαν δεχτῆ. Ἦλθε τὸ ἀναπάντεχο. Ὁ χρόνος δὲ στοχάστηκε μπροστὰ σου. Χάραξε τὴ μαύρη γραμμὴ, πού σ' αὐτὴν πατοῦν ὅσοι φτάνουν στοῦ φυσικὸ τελευταῖο σταθμὸ γιὰ τὸ ἀγύριστο ταξίδι. Γέρασες, ἀπόκαμες, σταμάτησες ξέπνοος καταμεσῆς τοῦ πυκνοῦ δάσους πού πορεύουσιν. Ἐξέφωτο πουθενά. Μονοπάτια δαίδαλοι μὲ τέρμα ἀδιέξοδο. Πιάστηκες στὰ λιγνοκλώναρα πού σ' ἄπλωναν τὰ δέντρα. Φροῦδες ἐλπίδες. Κάποιοι δικοὶ πού ἀγνόησες, πού δὲ γνώριζες κὰν ἂν ἐξακολουθοῦσαν νὰ ὕ-

πάρχουν. Ἀπόστρεφες τὸ πρόσωπό σου. Δὲ θὰ μπλεκόσουν σὺ μὲ δαύτους. Σκαρφάλωσες στὶς κορυφές. Ἀντήλιο τὸ χέρι κι ἀγνάντεφες μὲ τὸ μάτι τὸν ὀρίζοντα πέρα ἀπὸ τὸ δάσος. Ἐρρημος ἀπέραντη, κυματιστή, παραδομένη στὰ φλογερὰ φιλιὰ τοῦ ἀφέντη πού τὴν ὠργωνε. Δὲ βάσταγες νὰ τῆ διαβῆς μονάχος. Στῆ στερνή πεθυμιά σου γύρεφες συνεταῖρο. Ἐτσι συνήθιζες ν' ἀποκαλῆς τὸν ἄνθρωπο. Ποτὲ ἢ σκέψη σου δὲν κατωνόμασε ἄνθρωπο ἀγαπημένο, σύντροφο καὶ παραστάτη. Καὶ γύριζες ξανά στὸ συρφετὸ τριγύρω σου. Μὰ συνεταῖρος δὲν ἦταν ἀνάμεσά τους. Στὸ τελευταῖο ταξίδι σου συναξειδιώτης δὲ δέχονταν κανεὶς νὰ γίνη. Τὶ κι ἂν ἐσὺ ὑπόσχουσαν τὴν ἄσση στὸ τέρμα, τί κι ἂν μὲ τὰ νομίσματα πού γυάλιζαν στὶς χούφτες σου ἔταζες τὸ κέρδος καὶ τὴν καλοπέραση! Ὁ ξένος γνώριζε τὸ πραγματικὸ τέλος τῆς ἐπιχειρήσεως, δὲ ριψοκινδύνευε γιὰ λίγα κέρματα πού ἀντανάκλουσαν τὶς κεντηρὲς ἀκτίνες τοῦ θανάτου. Σ' ἀπομειναν τὰ λιγνοκλώναρα. Κι ἀγκιστρῶθηρες ἀπάνω τους.

Σὲ κράτησαν μὲ προθυμία στὴν ἀρχή. Φούσκωσαν ἀπὸ περφάνεια, ἀψήλωσαν τὸ μέτωπο ἱκανοποιημένοι στὸ βαθύτερο ἐγὼ τους πού σὺ ὁ κοσμογύριστος, πολύξερὸς καὶ φημισμένος συγγενὴς κατάφυγες σ' αὐτούς. Ἦταν καὶ τὰ νομίσματα, πού φρόντισες νὰ χαϊδέψουν πρῶτα αὐτὰ τὴν αἴσθησή τῆς ἀκοῆς τους. Μέσα στῆ δελεαστικὴ τους μουσικὴ ξεχασμένοι σὲ καλοδέχτηκαν καὶ σὲ θρόνιασαν στὸ σπίτι καὶ στῆ τσέπη τους. Οὔτε πού θέλησαν νὰ ξεδιαλύνουν λεπτομέρειες, δὲ νοιάζονταν γιὰ τὸ πόσο θὰ ἴμενες κοντὰ τους, αὐτοὶ πάντως δὲ θὰ σ' ἐδίωχαν. Κι εἶδαν καλὰ τὰ μάτια τους κι ἀπόλαυσαν τὶς χαρὲς πού τοὺς πρόσφερε ἢ χρυσοῦ πηγῆ π' ἀνάβλυσε ξαφνικὰ στὸ ξεραμένο δρόμο τους.

Ἰταλλοὶ καὶ Ἕλληνας στὴν ὑπηρεσία τῆς Κυβέρνησεως ὁ γαμπρὸς μόλις τάφνερε βόλτα μὲ τὸν ἐπιούσιο καὶ τὶς τρεῖς γυναῖκες του. Δὲν ἦταν δὲ καὶ λίγο δυὸ κόρες π' ἀψήλωναν καὶ φούντωναν καὶ δὲν τὶς χῶρες πιὰ τὸ φτωχικό τους. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφτανε ἡ δύσκολη καθημερινὴ πάλη, πού, τέλος πάντων, γίνηκε συνήθεια καὶ τὴν παραδέχτηκαν, τὰ κορίτσια σήκωσαν παντιέρα. Ἀοιδὸς ὑψιφανὸς ἢ μιὰ. Δασκάλα, καθηγήτρια τῆς . . . Ἀγωγῆς, κάτι τέτοιον ἔλεγε, — ὄνομα πού σοῦχει αὐτὴ ἢ Ἐπιστήμη— ἢ ἄλλη. «Καὶ γιατί βρε κορίτσια; Ποιὸς σὰς σφύριξε τὸ κακὸ αὐτό; Πῶς θὰ πάτε καὶ πῶς θὰ γίνετε τοῦ λόγου σας Ἐπιστήμονες; Ἐγὼ τὸ ξεκόβω. Πεντάρια δὲν ἔχει. Ἐδῶ θὰ μείνετε, νὰ βρῆτε δουλειά, νὰ στεφανωθῆτε, νὰ φᾶμε καὶ μεῖς γλυκὸ ψωμί.» Στὸ βρόντο οἱ παραγγελιές, οἱ φανές, οἱ ἱκεσίες τοῦ Ἰταλλοῦ. Οἱ κόρες του τὸ ἔχον δηλώσει. Καὶ θὰ τὸν ρῆμαζαν γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τοὺς «διακαεῖς πόθους» τους ἂν δὲν παρουσιαζόταν ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεὸς, ὁ καλὸς θεὸς Θεόδωρος, ὁ ἐξ Ἀμερικῆς καὶ Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης. Τοῦ ριχτηκαν χωρὶς ἔχνος ντροπῆς, χωρὶς δισταγμό. Ἰσχυρὸς εἶχε νὰ βολέψῃ τοὺς συγγενεῖς του, πού στὰ χρόνια, πού αὐτὸς μαζέυε λεφτοὺς καὶ φόρτωνα καὶ γέμιζε σακκὶα μὲ δαῦτα καὶ μὲ ἴδρωτα, αὐτοὶ βρῆκαν τὸν καιρὸ νὰ γεννηθῶν, νὰ μεγαλώσουν, νὰ φτιαξοῦν τὴν ἀκριβοπληρωμένην οἰκογένεια πού πετοῦσαν κατὰμουτρα στὸ θεῖο, αὐτὸν πού ἔχε λημονήσει νὰ τῆ φτιάξῃ.

Ἀπονήρευτος ὁ θεὸς, παρ' ὅλη τὴν κοινωνικὴ δράση του, θέλησε ν' ἀρχίσῃ τὴν καινούργια ζωὴ του μὲ μεγάλες πράξεις. Ἦθελε νὰ μπῆ στὸ στίβο τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς ἐπιβλητικὰ καὶ ν' ἀποδείξῃ ἀπ' τὴν ἀρχὴ πὸς δὲ θὰ ἴμενε ἀχάριστος σ' ἐ,τι τοῦ πρόσφεραν οἱ ἄνθρωποι πού τὸν δέχτηκαν κοντὰ τους, στὰ πρωτόγνωρα γι αὐτὸν πράγματα, τὴν κατανόηση καὶ τὴν συμπόνια.

— Ὁ,τι θέλουν τὰ κορίτσια.

Καὶ τὰ κορίτσια ἤθελαν ὄχι λίγα. Καὶ ἤξεραν πῶς νὰ τὰ ζητήσουν. Σὲ λίγους μῆνες εἶχαν πετάξει κι οἱ δυὸ γιὰ τὶς χῶρες τῶν ὀνείρων τους. Ἰταλία ἢ μιὰ, Σουηδία ἢ ἄλλη. Ἡ ἀδελφὴ καὶ ὁ γαμπρὸς μόνο πού δὲν τοῦ φίλησαν τὰ πόδια. Τὰ γράμματα ἔφταναν γεμάτα ἐνθουσιασμὸ καὶ φρασεολόγιο πού μὲ θαυμασμὸ ἀκούγαν νὰ μεταφράζεται στὸ στόμα τοῦ θεῖου. Σκούπιζαν τὰ ὑγραμένα μάτια τους καὶ λιβάνιζαν τὸ σπίτι, μὴ καὶ κακὸ μάτι τοὺς καρφώσῃ. Φαινόνταν πὸς ἀπάνεμο λιμάνι φύλαγε ἢ ζωὴ στὸ Θεόδωρο. Ἰψωνε τὰ μάτια του στὸν οὐρανὸ συχνὰ καὶ πάσκιζε νὰ μαντέψῃ τὸ ἀγνωστο, νὰ προχωρήσῃ μὲ τὴ φαντασία στὸ χρόνο. Ἀνάτρεχε στὸ παρελθόν, συναπαντοῦσε γνωστούς καὶ φίλους του, πού πάλεψαν σὰν κι αὐτὸν μὰ τέλεψαν τὸ δρόμο ὀλομόναχοι, μαγκοῦφδες, μέσ' τὴν παγερὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ σιληροῦ μετάλλου. Μέσα του, ὑποσυνείδητα κάποτε, ἀναβόσβυνε ὁ φόβος τοῦ τέλους, τὰ νεῖατα ὅμως καὶ ἡ γερωσύνη του τὸν

ἀποκοιμίζαν. Καί νά πού ἡ τύχη τὸν εὐνοοῦσε. Δὲ θὰ διάβαινε καμιά ἔρημο καὶ δὲ θὰ τέλειωνε τὴ ζωὴ του μέσα σὲ παγερὴ ἀτμόσφαιρα. Ἐίχε πιά οἰκογένεια. Μιά οἰκογένεια πού δὲ θὰ τὸν ἐγκατέλειπε ποτὲ — ἦταν βέβαιος — ὕστερα ἀπ' ὅ,τι ἔκαμνε γι αὐτήν. Μιά μικρὴ διαφορὰ παραγνώριζε ὁ Θόδωρος. "Ὅτι ἡ οἰκογένεια αὐτὴ δὲν ἦταν δικό του δημιούργημα, ὅτι αὐτός, ὁ μεγαλύτερος στὰ χρόνια, ἦταν ὁ νεοφερμένος σ' αὐτήν. Καὶ παρ' ὅλο πού τὸ ξεκίνημα τῆς καινούργιας ζωῆς του ἦταν εὐόωιο, τὸ κτύπημα ἦλθε γρήγορο καὶ βαρὺ.

Τὰ μεγάλα κεφάλαια τοῦ Θόδωρου, οἱ κρουνοὶ τῆς εὐτυχίας πού πότιζαν τὸ δέντρο τῆς ζωῆς του καὶ φάνηκαν πὼς δὲ θὰ τ' ἄφιναν νὰ ξεραθῆ στὴν κάψα τῆς ἀτέρμονης ἀναμονῆς τοῦ μοναχικοῦ τέλους, οἱ ἀρτηρίες πού τροφοδοτοῦσαν τὶς καρδιὲς μὲ αἰσθήματα, παρασπονδοῦσαν ξαφνικὰ στὸν ἀφέντη τους. "Ὡς ἐδῶ κράταγε ἡ συμφωνία. Τὸ συμβόλαιο τοῦ Θόδωρου μὲ τὸν πρῶτο καὶ πιστότερο συνεταῖρο του ἔσπαγε. Γινόταν δέσμευση τοῦ ξένου κεφαλαίου στὴ χώρα, ἀπ' ὅπου ὁ Θόδωρος μετᾶφερνε λίγο-λίγο τὴν περιουσία του. Ἡ κακοτυχία ἦταν ἀφάνταστη. Σβύστηκαν οἱ ἐλπίδες κι ἄναψαν στὸ σπῆτι οἱ συζητήσεις, τὰ μурμουρητά, τὰ παράπονα. Πὼς θὰ τὰ βγαζαν τώρα πέρα μὲ τὶς δυὸ κόρες στὸ ἐξωτερικό, πού περίμεναν τὸ καθιερωμένο ἐπίδομα! Πὼς δέχτηκαν στὸ σπῆτι τους τὸ ἀνθρώπαριο τοῦτο πού τοὺς ξεσήκωσε τὰ μυαλὰ γιὰ τὴ μεγάλη ζωὴ καὶ τώρα τοὺς ἄφινε καταμεσήσ τοῦ δρόμου, φορτωμένους μὲ τὴν ὑποχρέωση καὶ τῆς δικῆς του συντήρησης; Τὸ πρόβλημα φαινόταν ἄλυτο, ἔπρεπε νὰ μαζευτῆ ὅλο τὸ οἰκογενειακὸ συμβούλιο καὶ νὰ πάρη ἀποφάσεις.

Ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ καὶ τὸ γαμπρὸ ἦσαν τὰ πρῶτα ξαδέφφια, ὁ Ἡλίας κι ὁ Ἀργύρης μὲ τοὺς δυὸ γιουούς, τὸν Ἀρέστη καὶ τὸ Γιῶργη, κι ὕστερα ἡ Εἰρήνη κι ἡ Ἐλένη μ' ἄλλους δυὸ, κι ὁ ξάδερφος ὁ Κωστής κι ὁ ἄλλος ὁ Μιχάλης, πού 'ταν κι ἀτυνομικὸς καὶ σπούδαζε τοὺς νόμους, κι ὁ Ἡρακλῆς ὁ μονάβης, πού 'φερε φρέσκια ντοματοῦλα στὸ γέρο θεῖο, μὲ τὶς δυὸ γεροντοκόρες του. Βασίλειο τὸ σῆι. Βολεῦτηκαν στὸ μικρὸ λιακωτὸ τοῦ σπιτιοῦ κι ἀμπάρωσαν τὴν πόρτα μὴ πάρη τίποτα τ' αὐτὶ τοῦ γέρου πού ζεσταινόταν στὴν κουζίνα.

Ἦταν μιὰ ἀφορμὴ γιὰ νὰ ξεσπάσουν τὰ φτωχὰ ἀνθρωπάκια καὶ νὰ ξεδιπλώνουν ἐκεῖ, πάνω στὴ μικρὴ («τράπεζα τῆς συνεδριάσεως») τους τὰ παράπονα πού κράταγαν ἀσφυκτικὰ κλεισμένα στὸ στήθος καιρὸ καὶ καιρὸ. Γίνηκε ὁ στόχος ὁ Θόδωρος, πού πάνω του σκόπευσαν ὅλοι τὰ βέλη τῆς κακοτυχίας τους, τῆς μίζερης κακοτράχαλης ζωῆς τους, τοῦ μονότονου, ἀνήλιαγου δρόμου πού ἔχασκε μπροστά τους. Ἐίπαν πὼς ὁ Μεσσίας πού ἐπὶ τέλος παρουσιάστηκε δὲν ἔπρεπε, δὲν μπορούσε νὰ τοὺς ἀφίση, τώρα μάλιστα πού εἶχαν γευτῆ τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἐρχομοῦ του. Κι ὕστερα, ἦλθαν οἱ ὑποψίες, πού ὅσο μιλιόνταν γίνονταν βεβαιότητα, πού στὸ τέλος τὴν παραδέχτηκαν ὅλοι καὶ κατάστρωσαν τὸ σχέδιό τους πάνω σ' αὐτήν.

Ἐὁ Θόδωρος τοὺς εἶχε πῆ ψέμματα. Ἦσως νὰ μυρίστηκε τὰ ὄχι καὶ τόσο ἀνυστερόβουλα σχέδιά τους καὶ σκαρφίστηκε τὴ δέσμευση καὶ τὰ σχετικά, ἔτσι γιὰ νὰ τοὺς δοκιμάσῃ. Ποῦ καὶ πού ἡ δέσμευση θ' ἀποσυρόταν κι ὁ Θόδωρος θὰ πλήρωνε τὶς ὑποχρεώσεις του καὶ πάλι κάτι θὰ 'γλειφαν ὅλοι. ὅσο βέβαια θὰ ἐξακολουθοῦσαν νὰ τὸν καλοβλέπουν. Καὶ ποιὸς ἤξερε! Ἦσως, στὸ τέλος, ἕνας ἀπ' ὅλους νὰ γινόταν ὁ εὐνοούμενος τῆς τύχης, πού θὰ κληρονομοῦσε τὸν κρυμμένο «θησαυρὸ τοῦ μακαρίτη» καὶ θὰ βόλευε καὶ τοὺς ἄλλους. Ἀπόφαση, λοιπὸν τοῦ συμβουλίου νὰ μὴν ἀλλάξῃ τίποτα πρὸς τὸ θεῖο. Θὰ 'παίζαν γιὰ λίγο τοὺς ἀφηρημένους, τοὺς κουφούς, τοὺς ἀνεκτικούς, τοὺς καλόκαρδους συγγενεῖς, τοὺς «καλοὺς Σαμαρεῖτες» ἐν ὀλίγοις. Καὶ χώρισαν ἱκανοποιημένοι καὶ περήφανοι πού ἀπόδειξαν στὸν ἑαυτὸ τους τὴ γενναιοδωρία τους ἀπέναντι στὸ συνάνθρωπο.

Ἐὁ καιρός, τὰ χρόνια περνοῦσαν κι ἡ δέσμευση συνεχιζόταν κι ὁ Θόδωρος δὲν ἔλεγε νὰ τὸ κουνήσῃ ἀπὸ κεῖ πού εἶχε βουλευτῆ. Στὰ βαθειὰ γεράματα πιά, ἀνίκανος γιὰ ὅποιαδήποτε δουλειά, μιὰ χρυσῆ πηγὴ πού εἶχε μεταβληθῆ σὲ «κενὸ κύμβαλο» γιὰ τοὺς ἀναμένοντες συγγενεῖς. Ἡ κατάσταση στὸ σπῆτι ἦταν ἀφόρητη. Ἡ ἔμμηση ἰδέα τους πὼς ὁ Θόδωρος μπορούσε ἀπὸ μέρα σὲ μέρα νὰ ξαναγίνῃ ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος χριστουγεννιάτικος μπουναμάς πού θὰ ἔθετε στὴ διάθεσή τους τὰ κεφάλαιά του, μάλι μὲ τὴν μακρόχρονη ἀναμονή, εἶχαν καταρρακώσει τὰ νεῦρά τους. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ξεχνοῦν τὸ ρητὸ «τὸ γῆρας οὐκ ἔρχεται μόνον» ὁ Θόδωρος κρεβαττώθηκε μὲ δυνατοὺς φευματισμούς, πού τοῦ 'φερναν κρίσεις στὴν καρδιά. Ἐὁ γιατρὸς εἶχε γίνῃ ὁ συχνότερος ἐπι-

σκέπτης του και τὸ πορτοφόλι τοῦ γαμπροῦ ἀνοιγόκλεινε σπασμωδικὰ γιὰ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὶς ἀνάγκες.

—Ἔτσι μοῦ ῥχεται νὰ τὸν στείλω στὸ γηροκομεῖο τὸ γέρο-ξεκούτη, μούγγριζε. Μὰς ἔχει ρημάξει. Τὶ περιμένει και δὲν τὰ τινάζει νὰ ἡσυχάσουμε;

—Μὴ βλαστημάς, Παναγιώτη μου, τὸν μαῖναρε ἡ ἀδελφή. Νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ ἀνθρώπου.

—Ὡσπου νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα του ἐκείνου ἐγὼ θὰ περπατῶ ξυπόλυτος, τὴ διέκοπτε νευριασμένος ὁ ἄνδρας.

Σουρούπανε, παραμονὴ Μεγάλῃς Παρασκευῆς, ὅταν ὁ γέρος κάλεσε τὴν ἀδελφὴ καὶ τῆς μίλησε. Σὲ λίγο ὅλο τὸ σὶ ἤξερε πὼς ὁ θεὸς ἐπιτέλους ἀποφάσισε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ ὄνειρά τους. Νὰ, τώρα δὰ, θὰ ὑπόγραφε τὴ μεγάλη διαθήκη του, ποῦ θὰ ἴκαμε ὄλους εὐτυχισμένους. Συμβολαιογράφου δὲν εἶχε ζητήσει; Σὺν ἀπὸ συμφωνία, ὅταν ἔπεσε τὸ βράδου μαζεύτηκαν ὄλοι σιωπηλὰ στὸ σπίτι, λὲς καὶ ἦταν μπορετὸ νὰ μάθουν πρὶχου πειθάνει ὁ γέρος, πὼς εὐνόησε ἡ τύχη τὸν καθένα. Σοβαρὸς, ραμένους στὸ σκοῦρο κοστοῦμι του ὁ γνωστὸς τους συμβολαιογράφος, τὸ λιγνὸ μυωπικὸ ἀνθρωπάκι ποῦ κράταγε στὰ χέρια του τὴ τσάντα μὲ τὸ θησαυρὸ, στάθηκε φεύγοντας και τοὺς κοίταξε ἕναν-ἕναν μὲ ἐπιτίμησι και κάποια περιφρόνησι. Ὑστερα γύρισε ἀγέρωχα τὴν πλάτη, βημάτισε ἔξω και τὸν κατάπιε τὸ σκοτάδι. Ἀποσβολώθηκαν. Θάρρεψαν πὼς κάτι θὰ ἴβγαζαν ἀπὸ αὐτόν. Καὶ νὰ ποῦ και αὐτὸς φαιρόταν τόσο παράξενα, ποῦ ἡ καρδιά τους φτεροκόπησε ἀπὸ ἀγωνία. Ἡ ἀδελφὴ μόνο παράστεκε στὸ προσκεφάλι τοῦ ἄρρωστου και εἶχε τὰ μάτια δακρυσμένα. Αὐτὴν θέλησε μονάχα ὡς τὸ τέλος, ὡς τὰ μεσάνυχτα τῆς ἴδιας μέρας, ποῦ ξεκίνησε γιὰ τὸ ἀγύριστο ταξίδι του. Τὴν τελευταία στιγμὴ ζήτησε τὸ χέρι τῆς και ἔγυρε αὐτὴ και τοῦ φίλησε τὸ δικὸ του. Φτερούγισαν τὰ σβυσμένα μάτια τοῦ γέρου —ἦταν μοναδικὴ ἡ χειρονομία στὴ ζωὴ του ὀλάκερη— και ἕνα χαμόγελο πῆρε νὰ φωτίσῃ τὸ πρόσωπό του, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ τὸ εἶδε ἡ ἀδελφὴ τόσο ἐκφραστικὸ και τὸ ἴνοιωσε πὼς ἦταν ἀγαπημένο.

.....

Τὰ λιγνοκλώναρα ἀπὸ καιρὸ ἤθελαν νὰ λευτερωθοῦν ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ Θόδωρου. Ἦταν πιά ὀρθὰ και πάλι, πίσω στὶς θέσεις τους, χωρὶς ἀναγκαστικὴ κάμψη, ἔτοιμα γιὰ τὸ νέο τους ξεκίνημα. Τὸ νέο ξεκίνημα ποῦ δὲν ἔκαμαν ποτέ. Ἡ μοῖρα τους τὰ εἶχε προορίσει νὰ ἴναι μέσα στὸ δάσος, μπροστὰ ἀπὸ τὴ μεγάλη, φλογερὴ ἔρημο μὲ τὶς ἀπατηλὲς δάσεις, χωρὶς πράσινο φύλλο και ἀνθὸ ἀπάνω τους, στέρεα κολλημένα στὸ γυμνὸ μῆτρικὸ κορμί, ποῦ τὰ φιλοξενοῦσε. Μάταια πάσκιαν ν' ἀνακαλύψουν τὸν κρυμμένο «θησαυρὸ τοῦ μακαρίτη». Παρὰ τὸ σφοδρὸ ἄνεμο ἀποτόλμησαν και ὡς τὴν ἔρημο νὰ λυγίσουν γιὰ νὰ ψάξουν. Ὁ θησαυρὸς φαινόταν ἀνυπαρκτός. Μὰ ἔξακολούθησαν νὰ ἐπιμένουν στὶς ὑποψίες τους και ὅταν ἀκόμη ἀνοίχτηκε ἡ διαθήκη τοῦ θεοῦ. Οἱ ἑκατὸ λίρες, ποῦ ἄφινε στὴν ἀδελφὴ του μόνο, —λείψανα τοῦ τελευταίου ποσοῦ ποῦ ἔχε μεταφέρει πρὶν τὴ δέσμευσι και ἐπίμονα κράτησε μυστικὰ ἀπ' ὄλους τόσα χρόνια—, τοὺς πείσμωναν, τοὺς κἀκίωσαν, τοὺς ἔφεραν σὲ σύγκρουσι μεταξύ τους. Ἦταν ἐκεῖνοι ποῦ δὲν ἤθελαν νὰ ταράζουν πιά τὸν ὕστατο ὕπνο τοῦ γέρου και ἦταν και οἱ ἄλλοι ποῦ δὲν παραδέχονταν πὼς ὄλα εἶχαν τελειώσει, πὼς θὰ ξαναγύριζαν στὴ μίζερη ζωὴ τους, ὕστερα ἀπ' ὄλο ἐκεῖνο τὸ ἐλπιδοφόρο ἐσῆγκωμα.

Ὁ χρόνος ἀπάλυνε και κατασίγαγε τὰ πάθια. Γύριζε και πάλι ὁ τροχὸς μὲ τὸν παλιὸ ρυθμὸ του. Ὁ ἄνεμος τὶς ἄγριες χειμωνιάτικες νύχτες σφύριζε ἀνάμεσα στὰ λιγνοκλώναρα, κάποτε ἔφερνε και κολλοῦσε ἀπάνω τους λίγη ἀμμόσκονη —ἄνεμο ἀπιαστο γιὰ μὰ ὄαση στὸ τέρμα ποῦ δὲν ἦταν μοιραῖο ποτέ ν' ἀντικρύσουν. Μὰ ἡ βροχὴ ποῦ ἀκολουθοῦσε τὰ ξέπλενε, τὰ λευτέρωνε ἀπὸ τὴν ἡδονικὴ πλάνη τους και ἄστραφταν πάλι στὸ φῶς τῆς μέρας. Δὲν ἦταν πλασμένα γιὰ πρασινάδες και ἄνθια, γιὰ τὴ μεγάλη ζωὴ. Λιγνοκλώναρα θὰ ἴμεναν ὄσπου τὸ μῆτρικὸ κορμί ν' ἀποξεραθῇ και μαζὶ του νὰ γυρίσουν στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γῆς, ἐκεῖ ποῦ γίνονται δεκτὰ ὄλα τὰ κλαριά, και ὄσα στὴ ζωὴ τους παινεύτηκαν γιὰ τ' ἄνθια και τὴ φυλλωσιά τους.

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΟΙ «ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ» ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Η προβολή της καλλιτεχνικής Κύπρου στο διεθνές κοινό έπρεπε νάχε προγραμματιστή από τα πρώτα θέματα της μεταπολίτευσης στο νησί και νάχε πραγματοποιηθή όσο το δυνατό πιο ένωρίς. Δυστυχώς περιοριστήκαμε να ζητούμε τα αντίθετα: πώς να γνωρίσουμε εδώ στην Κύπρο τα επιτεύγματα των άλλων λαών. (Δέν περιλαμβάνω εδώ τις ανταλλαγές με την Ελλάδα, γιατί αυτές δέν αφορούν ξένο κράτος. Αυτές είχαν και έχουν την έννοια του συντονισμού και της προσαρμογής προς τα ελληνικά δεδομένα διοικητικής και άλλης φύσεως, γιατί τα κυπριακά ήταν... αυτοκρατορικά).

Η έκθεση «Θησαυροί της Κύπρου» στο Παρίσι άνοιξε το δρόμο για τη διεθνή μας προβολή. Οι καλλιτεχνικοί κύκλοι της καλλιτεχνικής πρωτεύουσας του κόσμου θα ένημερωθούν πάνω στον θαύτερο έαυτό μας, που εκφράζεται μες την τέχνη μας αιώων, θα τόν συζητήσουν, θα θρούν τις συγγενείες του. Μιά μέρα άσφαλώς θα μάς βοηθήση τούτο και ένθικώς. Μπορεί ή έπίσημη πολιτική ν' άκολουθή τα συμφέροντά της και νάχη μιá άλλη δική της γραμμή. Μά δέν μπορεί να μη έπηρεάζεται και από τις άντιλήψεις του λαού, που κι' αυτές πάλιν δέχονται τις άπόψεις όχι μόνο των καιρών αλλά και των πνευματικών εκπροσώπων της χώρας.

Και πρέπει προγραμματισμένα και συστηματικά ν' αναληφθή το έργο της προβολής του καθετί κυπριακού. Άλλά τούτο με κάποια άνοιχτοκαρδιά και ευρύτητα και όχι μονόπλευρα και περιορισμένα σε άρισμένους τομείς. Και με πολλούς τρόπους, συνεχώς κι' άς φαίνεται από πρώτη ματιά πως ματαιοπονούμε ή ότι οι άλλοι λαοί έχουν πολύ περισσότερα μες σε ποιόν και ποσόν.

Η «ΕΚΘΕΣΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ»

Μπορεί να μην είναι ντόπια δημιουργία, αλλά όπωσδήποτε είναι ένα σημαντικό καλλιτεχνικό γεγονός ή «Έκθεση Σύγχρονης Γαλλικής Τέχνης», που ή Μορφωτική Άποστολή της Γαλλικής Πρεσβείας έχει διοργανώσει στο Ξενοδοχείο «Χίλτον». Οι πολυγραφημένες σημειώσεις του κ. Roger Millier και οι άλλες συναφείς με την έκθεση εκδηλώσεις (ή διάλεξη του κ. Σπύρου Βασιλείου «Σχεδίασμα πάνω στη Σχολή του Παρισιού» με φωτεινές προβολές κλπ.), συμπληρώνουν την δλη κίνηση και την ολοκληρώνουν. Με τον τρόπο αυτό δέν γίνεται άπλη μόνο γνωριμία, αλλά κάτι το πιο ούσιαστικό: έξυπνεται ή καλλιτεχνικός κόσμος, ιδίως ή τάξη των ζωγράφων κι' όσαν άσχολούνται έρασιτεχνικά με τη ζωγραφική, χωρίς να ύποτιμώ και την έξυπνέτησή

που προσφέρεται στους άπλως φιλοτέχνους.

Συνήθως οι τέτοιου είδους σημαντικές εκδηλώσεις πλαισιώνονται από τη συνήθη κοσμική κίνηση. Τούτο όμως δέν λιγοστεύει την άξία της. Άπλως προσδίνει στο κοσμικό γεγονός και κάποια στοιχεία πνευματικότητας, πράγμα που όλοι μας έπιθυμούμε. Έπί πλέον πρέπει να έπισημανθή πώς ο τρόπος αυτός, ο πολύ μεθοδικός, έστω κι' άν έχη κάποια συμπέση εκδηλώσεων, προσφέρει πολλά, προπαντός σ' ένα τόπο σαν το δικό μας, που θρίσκεται μακριά από κέντρα και πρωτοξυπνά κάπως άγουρος και χωρίς σπουδαία κεφάλαια.

Άείζουν δίκαια συχαρητήρια στο διοργανωτή και σε όσους βοηθήσανε.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΗΜΑ

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

Άπό τόν Γενάρη του 1959 ως την ήμέρα που τόν χάσαμε (17 Οκτωβρίου 1967) ο Λέων Κουκούλας έκλεγόταν συνεχώς, με τιμητικότερη πάντα πλειοψηφία, Πρόεδρος της Έταιρείας Έλλήνων Λογοτεχνών. Και τα ίδια αυτά τα χρόνια είχα την τιμή να είμαι και έγώ στο Συμβούλιο της Έταιρείας και από τόν Νοέμβρη του 1962 να έχω πάλι τη θέση του Γενικού Γραμματέα. Έτσι, σαν άμεσος συνεργάτης του, ζήση μαζί του στο Γραφείο της Έταιρείας πέντε όλόκληρα σχεδόν χρόνια. Και χρησιμοποιοώ τη λέξη «ζήση» στο ούσιαστικό της νόημα, διότι και πολλές ώρες την ήμέρα μέναμε μαζί στο μικρό, αλλά με ζεστή πνευματική άτμόσφαιρα Γραφείο της Έταιρείας στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, που το στόλιζαν πίνακες, προτομές και φωτογραφίες εκλιπόντων κορυφαίων Έλλήνων λογοτεχνών, αλλά και διότι ή εκεί παραμονή μας δέν είχε ποτέ τόν στενό χαρακτήρα των σωματειακών καθηκόντων και έπιδιώξεων, αλλά, καθώς άπλωνόταν σε πλαύτερα και μεγαλύτερα πνευματικά θέματα, έπαιρνε συχνά άποκαλυπτική έκταση και βάθος, πολλές φορές και θερμόν έξομολο-

γητικό τόνο. Ἐτσι γνώρισα τὸν Λέοντα Κουκούλα ὄχι μόνο ὡς Πρόεδρο τῆς Ἐταιρείας, ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικὸν ἄνθρωπο, πιὸ βαθιά ἀκόμα: ὡς ἄνθρωπο.

Ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας ὁ Λέων Κουκούλας δὲν ἐμπνεόταν ἀπλῶς ἀπὸ θερμὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη, ἀλλὰ ἀπὸ ἀληθινὸ πάθος. Μόλο πού ἡ ὑγεία του τὰ τελευταῖα χρόνια δὲν ἦταν ὀμαλή, ἐρχόταν ταχτικότερα στὸ Γραφεῖο, παραγκωνίζοντας ὅποιαδήποτε προσωπικὴ του ἀπασχόληση, ἀδιαφορώντας γιὰ κακοκαιρία ἢ βροχή, καὶ παρακολουθοῦσε με πλήρη ἐνημερότητα ὅλα τὰ ζητήματα τῆς Ἐταιρείας, ἀπὸ τὰ πιὸ μεγάλα ὡς τὰ πιὸ μικρά. Τὶς χειμωνιάτικες μέρες, ἐνῶ ἡ ζέστη τοῦ καλοριφέρ ἦταν ἀρκετὴ, καθόταν στὸ γραφεῖο με τὸ πανωφόρι, καὶ συχνὰ στὸ πρόσωπό του ἀνέβαινε ὁ μορφασμὸς τοῦ πόνου ἀπὸ κάποιους ἄρρωστούς ἐσωτερικοὺς νυγμούς. Καὶ ὅμως ἔμενε ἐκεῖ, σταθερός, ἀποφασιστικός, πιστὸς στὴν ἐκπλήρωση τῶν ἐπιταγῶν τοῦ καθηκόντος καὶ τῆς ψυχῆς του, κάνοντας συνεννοήσεις, κάποτε καὶ συζητήσεις με τὸ τηλέφωνο, ἢ δεχόμενος με φιλοφροσύνη καὶ ἐγκαρδιότητα ἐπισκέψεις μελῶν ἢ φίλων τῆς Ἐταιρείας γιὰ διάφορα ζητήματα. Καὶ ὅταν τὸ γραφεῖο ἄδειαζε καὶ δὲν ὑπῆρχαν πιὰ ἄλλα θέματα, ἔριχνε συχνὰ τὸ βλέμμα γύρω, κοίταζε τὶς προτομὲς καὶ τὶς εἰκόνες καὶ ἔκανε ὑποδείξεις γιὰ τὴν καλύτερη καὶ ἀρμονικότερη τοποθέτησή τους, ἢ καὶ σηκωνόταν ὁ ἴδιος γιὰ νὰ κάμῃ με τὸ χέρι του κάποιαν ἀνάλαφρη μετακίνηση, κάποιαν ἀνεπαίσθητη κλίση. Καὶ δὲν μπορούσε νὰ ξεχωρίση κανεὶς ἂν οἱ χειρονομίες ἐκεῖνες ἦταν καλλιτεχνικὲς παρορμήσεις ἢ ἦταν τρυφερὰ χὰδια στοργῆς στοὺς εἰκονιζόμενους καὶ στὴν Ἐταιρεία.

Γιὰ τὴν καλύτερη ἐξυπηρέτηση τῶν ἐπαγγελματικῶν ἐπιδιώξεων τῶν λογοτεχνῶν ὁ Λέων Κουκούλας ἐπρωτοστατοῦσε στὴ στενὴ συνεργασία τῶν τριῶν λογοτεχνικῶν σωματείων (τῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, τῆς Ἑθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν καὶ τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν) με τὸν τίτλο «Συνεργαζόμενα Λογοτεχνικὰ Σω-

ματεῖα», καὶ κατέβαλε κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν στερέωση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς συνεργασίας, ἄσχετα με τὶς ἀνάμεσά τους μοιραῖες διαφορὲς ἀπόψεων.

«Σὲ μιὰ τάξη πνευματικῶν ἀνθρώπων — εἶπε σὲ μιὰ του ὁμιλία — πού ἔχουν ἰδιαίτερα ἀνεπτυγμένο τὸ αἶσθημα τῆς ἠθικῆς ἀνεξαρτησίας, εἶναι πολὺ φυσικὸ νὰ μὴν ἔχουν ὅλοι, χωρὶς ἐξάιρεση, τὶς ἴδιες αἰσθηματικὲς καὶ κοσμοθεωρητικὲς ἀπόψεις. Ὡστόσο, οἱ ὑπάρχουσες διαφορὲς ἀπόψεων, ἐντοπισμένες στὴν περιοχὴ τῆς θεωρίας, δὲν χωρίζουν τοὺς λογοτέχνες σ' ἐχθρικές καὶ ἀντιμαχόμενες παρατάξεις. Οἱ λογοτέχνες, πέρα ἀπὸ τὶς ἰδέες πού διαποτίζουν τὸ ἔργο τους καὶ καθορίζουν τὴν πορεία τους, ἔχουν ἓνα κοινὸ χρέος καὶ μιὰ κοινὴ ἀποστολή: νὰ προάγουν με τὸν δημιουργικὸ μόχθο τους τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ τοῦ Ἑθνους.»

Καὶ ἀκολούθησε καὶ ἐφάρμοσε με πίστη καὶ εἰλικρίνεια, ἀκόμη καὶ με παραγκώνιση προσωπικῶν του δικαιωμάτων, τὶς ἰδέες του αὐτές, καὶ εἶχε τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἱκανοποίηση νὰ τὶς δῆ νὰ καρποφοροῦν με πολλὴν ἐπιτυχία καὶ ἀποτελεσματικότητα.

Ἄλλὰ ἐκεῖνο, πού συνάρπασε τὸν Κουκούλα περισσότερο ἀπ' ὅλα συγκέντρωνε τὶς ἰδιαίτερες φροντίδες του καὶ τὴν ἐπίμονη καὶ ἀκούραστη ἐνεργητικότητα του, ἦταν ἡ δημιουργία καὶ ἡ ἀνάπτυξη στενῶν πνευματικῶν σχέσεων με τὶς γειτονικὲς χῶρες. Δὲν παρέλειπε καμιά προσπάθεια, καμιά συνενόηση, καμιά ἐνέργεια, καὶ δὲν ἐδίσταζε μπροστὰ σὲ κανένα κόπο, καὶ σὲ κουραστικά ἀκόμη ταξίδια, γιὰ νὰ συντελέση στὸν ὄρατο καὶ εὐγενικὸν αὐτὸν σκοπὸ.

Θυμοῦμαι με συγκίνηση τὸ ταξίδι, πού, ἔπειτα ἀπὸ πρόσκληση τῆς Ἐνώσεως Βουλγάρων Συγγραφέων, ἐκάμαμε μαζί στὴ Βουλγαρία τὸ καλοκαίρι τοῦ 1963. Μείναμε ἐκεῖ δώδεκα μέρες, καὶ μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα θερμῆς ἐγκαρδιότητος εἶχαμε ἀλλεπάλληλες συναντήσεις καὶ συνεννοήσεις με τοὺς Βουλγάρους συγγραφείς, πού ἀναποκρίνονταν με προθυμία κι ἐνθουσιασμὸ στὸν ἐπιδιωκόμενο σκοπὸ. Στὶς συνεννοήσεις αὐτές ὁ Λέων Κουκούλας εἶχε τὸν πρῶτο λόγο. Καὶ

τὸν χρησιμοποίησε μὲ τόση θέρμη, τόση εὐλικρίνεια καὶ τόση πειστικότητα, ποὺ ὑπῆρξε ἀσφαλῶς — καὶ τὸ σημειῶνω μὲ βαθύτατη ἱκανοποίησι καὶ περηφάνια — ὁ κύριος συντελεστής τῆς ἱστορικῆς «συμφωνίας κυρίων» ποὺ ὑπογράφηκε — πόσο ταιριαστὸς συμβολισμὸς — στὴν ὑψηλὴ κορυφὴ τοῦ μαγευτικοῦ βουνοῦ Βίτισα καὶ καθιέρωσε τὴν ἀνασύνδεση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν Ἑλληνοβουλγαρικῶν πνευματικῶν σχέσεων.

Γιὰ τὸν Λέοντα Κουκούλα ὡς πνευματικὸν ἄνθρωπο δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ πῶ πολλὰ πράγματα, διότι εἶναι πασίγνωστη ἡ πολὺπλευρὴ καὶ γόνιμη πνευματικὴ δημιουργία καὶ δράση του στοὺς βασικότερους τομεῖς τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Ὡς λεπταίσθητος καὶ εὐγενικὸς ποιητής, ὡς βαθὺς καὶ στοχαστικὸς μελετητής, ὡς εὐλικρινὴς καὶ εὐσυνείδητος θεατρικὸς κριτικὸς, ὡς ἄριστος καὶ ἀφοσιωμένος δάσκαλος σὲ θεατρικὲς σχολές, ὡς ἀναδημιουργικὸς μεταφραστής, ὡς γλυκὺς καὶ εὐφραδῆς ὁμιλητής, ἐπρόσφερε πολὺτιμες ὑπηρεσίες καὶ ἔβαλε σὲ ὄλα τὴ σφραγίδα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς του.

Καὶ ὅμως, ἐνῶ εἶχε τὴ γενικὴ ἀναγνώριση, ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση, ἔμεινε πάντα σεμνός, μετριόφρων καὶ ἀθόρυβος. Πολλὲς φορές, ὅταν στὸ Γραφεῖο τῆς Ἐταιρείας παρουσιαζόταν εὐκαιρία, ἔβγαζε ἀπὸ τὴ μικρὴ μαύρη τσάντα του τὰ χειρόγραφα ποιημάτων του καὶ μοῦ τὰ διάβαζε μὲ τὴ ζεστὴ καὶ ἀπαλὴ φωνή του, ποὺ ἔδειχνε πόσο τὰ ποιήματα αὐτὰ ἀπηχοῦσαν τὰ εὐγενικὰ του αἰσθήματα. Καὶ ὅμως, ὅταν τὸν βεβαίωνα γιὰ τὴν ποιητικὴ ἀξία καὶ ὁμορφιά τους, καὶ τὸν παρορμοῦσα νὰ τὰ ἐκδώσι, φαινόταν δισταχτικὸς καὶ ἀναποφασιστος. «Εἶναι ποίηση ξεπερασμένη», μοῦ εἶπε. Καὶ ὅταν τοῦ ἐτόνισα πῶς ἡ ἀληθινὴ ποίηση δὲν ξεπερνιέται, ἀλλὰ ζῆ πάντα καὶ συγκινεῖ, καὶ ἡ ποίησή του εἶναι ἀναμφισβήτητα ἀληθινὴ, ἔμεινε σιωπηλὸς καὶ συλλογισμένος. Καὶ τὰ ποιήματά του δυστυχῶς δὲν ἐκδοθῆκαν.

Τὸ ἴδιο ἦταν σεμνὸς καὶ ὡς ἄνθρωπος, σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του. Καὶ μαζί μὲ τὴ σεμνότητα ἐσυνδύαζε γνήσια

εὐγένεια, λεπτὴ καὶ ζεστὴ εὐαισθησία, βαθιὰ καλοσύνη καὶ τρυφερότητα, ἀληθινὴ ἀνθρωπιὰ.

Δίνοντας αὐτὴ τὴ μαρτυρία γιὰ τὸν Λέοντα Κουκούλα, τὴν καταθέτω στὸν νωπὸ τάφο σὰν στεφάνι ἀγάπης καὶ τιμῆς, μὲ τὴ διαβεβαίωση ὅτι ὅσοι τὸν γνωρίσαμε, καὶ περισσότερο βέβαια ὅσοι συνεργαστήκαμε μαζί του, δὲν τὸν θεωροῦμε νεκρό, κι ἄς εἶναι θαμμένος. Θὰ τὸν ἀναστήνομε κάθε μέρα στὴν καρδιά μας καὶ θὰ τὸν νιώθουμε πάντα κοντά μας, μαζί μας, νὰ σφύζει ἀπὸ ζωὴ καὶ δύναμη, καὶ μὲ τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν ψυχὴ του νὰ δείχνη πάντα τὸν δρόμο στὶς ἀνώτερες σφαῖρες πνευματικοῦ καθήκοντος καὶ ἀποστολῆς.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ *

Ζωὴ Καρέλλη.— Λογοτεχνικὸ ψευδώνυμο Χρ. Ἀργυριάδου, τὸ γένος Πεντζίκη. Γεννήθηκε στὴ Θεσσαλονίκη τὸ 1901.

Πρωτοεμφανίστηκε στὰ γράμματα μὲ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Πορεῶς» (1940). Τὸ 1948 κυκλοφόρησε «Ἡ Ἐποχὴ τοῦ Θανάτου».

Ἀκολούθησαν, πόλιση: «Φαντασία τοῦ Χρόνου», (1949), «Τῆς Μοναξιάς καὶ τῆς Ἐπαρσης» (1951), «Χαλκογραφίες καὶ Εἰκονίσματα» (1952), «Τὸ Πλοῖον» (1955), «Κασσάνδρα κι' ἄλλα Ποιήματα» (1955), Κρατικὸ θραβεῖο ποίησης. «Παραμύθια τοῦ Κήπου», (1955), «Ἀντιθέσεις» (1957), «Ὁ Καθρέφτης τοῦ Μεσονυκτίου» (1958).

Δοκίμιο: «Περὶ Ἀμφιβολίας» (1958), «Τὸ Ἀπόλυτο στὸ ἔργο τοῦ Κλωντὸλ» (1959).

Θέατρο: «Ὁ Διάβολος καὶ ἡ 7η Ἐντολή» (1959)· «Ἰκέτιδες» (1962), «Σιμωνὶς Βασιλόπαις τοῦ Βυζαντίου» (1965).

Ἐχει συνεργαστεῖ στὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ γνωστά, λογοτεχνικὰ περιοδικά. Ἀνῆκε στὴν ομάδα ποὺ ἐξέδωσε στὴ Θεσσαλονικὴ τὸ πρωτοποριακὸ περιοδικὸ «Κοχλάς».

Ἐχει δώσει σειρὰν διαλέξεων σὲ διάφορες πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Δύο θεατρικά της, «Ἡ Δοκιμασία» κι' «Ὁ Διάβολος καὶ ἡ 7η Ἐντολή» ἔχουν μεταδοθεῖ ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ Ἀθηνῶν, καθὼς καὶ οἱ μεταφράσεις της τῆς «Οἰκογενειακῆς Συγκέντρωσης» καὶ τοῦ «Κοκταίηλ - Πάρτυ» τοῦ Τ. Σ. Ἐλιοτ. Τῆς ἔ-

* Συνέντευξη ποὺ τῆρε ἀπὸ τὴν ποιήτρια γιὰ μᾶς ὁ διευθυντὴς τοῦ «Πρακτορείου Πνευματικῆς Συνεργασίας» κ. Μάριος Βαϊάνος.

χει άπονεμηθεί ή γαλλική διάκριση «Ακαδημαϊκός Φοίνιξ». Μεταφράσεις ποιημάτων της έχουν δημοσιευτεί σε γαλλικά, γερμανικά, Ιταλικά και άγγλικά περιοδικά.

Η Τραγωδία της «Σιμωνής Βασιλόπαις του Βυζαντίου», παρουσιάστηκε από το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, κατά τον έορτασμό των πρώτων «Δημητρίων».

1ο. Τί έτοιμάζετε για το χρόνο που μάς έρχεται ή, εν πάση περιπτώσει, ποιά είναι τά σκεδιά σας, προσεχώς;

— Έχω έτοιμες δύο ποιητικές συλλογές: «Τό Σταυροδρόμι» και τό «Σημειωματάριο». Έτοιμάζω και μία σειρά δοκιμίων, (όρισμένα άπ' αυτά έχουν δημοσιευτεί κατά καιρούς, σε διάφορα περιοδικά). Τά περισσότερα έχουν σαν άφετηρία έργα πολύ γνωστών συγγραφέων, πάντα όμως άφοροδν την προβληματική τής έποχής μας.

2ο. Θα θέλατε νά μάς πείτε λίγα λόγια για τά νέα σας γραψίματα;

— Τό Σταυροδρόμι, που ό τίτλος του είναι, νομίζω, ένδεικτικός, μπορεί νά θεωρηθεί σαν κατάληξη τής «Πορείας» μου. («Πορεία», άς σημειωθεί, είναι ό τίτλος τής πρώτης ποιητικής συλλογής μου που κυκλοφόρησε τό 1940). Τί είναι αυτή ή «Πορεία»; — που όταν ξεκίνησα δέν ήξερα και που θα μ' όδηγοσε. Πνευματική περιπλάνηση στον ύπαρξιακό χώρο του καιρού μας. Καί «Τό Σταυροδρόμι»; Τελικά ό άγώνας για μία έκλογή ανάμεσα σε δεδομένα... «φυσικά», για νά έκφραστώ πολύ απλά, και μεταφυσικά.

«Όσο για τό «Σημειωματάριο» περιέχει ποιήματα λυρικά, όπως εκείνα τής συλλογής μου που έχει τον τίτλο «Παραμύθια του Κήπου».

Τά δοκίμια αναφέρονται στο έργο συγγραφέων όπως ό Τ.Σ. Έλιοτ, ό Κάφκα, ό Ντοστογιέφσκι, ό Καμύ, ό Ουναμούνο, ό Καθάφης, ό Μπέκετ, ό Παπαδιαμάντης, ό Ρεμπώ κ.ά. Θα προστεθούν, ελπίζω, σ' αυτά, μία μελέτη μου πάνω στην Άρχαία Έλληνική Τραγωδία που τη συνδέω με μίαν άλλη, πάνω στο Πρόβλημα του Κακού, στην έποχή μας, καθώς και ένα μικρό μελέτημα: «Ανία ή μεταφυσική». Αυτά πρós τό παρόν.

3ο. Θα θέλατε επίσης νά μάς πείτε, τί θελήσατε ως τώρα νά έκφράσετε με τό έργο σας και, γενικώτερα, ποιό είναι τό «πρίσμα» σας, κάτω άπ' τό όποίο βλέπετε τον άνθρωπο, την ζωή και την έποχή μας;

— Φοβούμαι πώς θα μου είναι δύσκολο, άν όχι αδύνατο, ν' άπαντήσω σύνταμα σε τέτοια κύρια έρωτήματα, χωρίς νά πέσω σε γενικεύσεις κι' άπλοποιήσεις. Τό μόνο που θα μπορούσα νά πώ — ίσως γιατί αισθάνομαι πώς τούτο βρίσκεται στη θάση όλης μου τής εργασίας — είναι ότι πιστεύω πώς τό πάθος και τά πάθη των ανθρώπων τής έποχής μας, στην δξυτητά τους, έχουν κυρίως αίτια τη θρησκευτική δοκιμασία. Δηλ. εκείνη την έλλειψη ασάλευτης πίστης που οδηγεί ή αναγκάζει τον άνθρωπο νά συζητεί και ν' αναθεωρεί τις άντιλήψεις του, νά παιδεύεται πάνω στα ύπαρκτικά προβλήματα. Νά θάσασά έναν ά-

γώνα περισσότερο παρά ποτέ άνθρωπino, όταν δια γνώριζε ή πίστευε στο παρελθόν κλονίζεται γύρω του κι' έχει ν' άντιμετωπίσει τις πνευματικές καταβολές αιδώνων μέσα του, που δέν μηδενίζονται εύκολα, όσο δυναμικό κι άν φαίνεται τό παρόν. «Όταν άντιλαμβάνεται, χωρίς, πραγματικά, νά προφταίνει νά την άφομοιώσει τη σύγχρονη, άλματάδην πρόοδο τής τεχνικής και ζει μία νέα διάρθρωση που δέν παρουσιάζεται μόνο σαν κοινωνική, αλλά παίρνει ένα χαρακτήρα οικουμενικότητας.

Γιά τον πνευματικό έργάτη τούτο είναι, νομίζω, ένα μέτρημα πρωτοφανέρωτο, καθώς μάλιστα οι δυνατότητες επικοινωνίας στον κόσμο μας παρουσιάζουν τέτοια ευρύτητα και ή ίσοπεδωτική δύναμη του καιρού μας δημιουργεί νέα προβλήματα.

4ο. Πώς βλέπετε τη λογοτεχνία (είτε διεθνώς, είτε στον τόπο μας) μέσα στην τεχνοκρατική έποχή μας; Αισιοδοείτε για' αυτήν;

— Ναι, αισιοδοξώ. Είναι πεδίο δράσης, ζωής έντονης, ό κόσμος μας, ή έποχή μας για τό λογοτέχνη. Μπορεί ό άγώνας του νά είναι δύσκολος, νά φαίνεται άγονος, πιστεύω όμως ότι μπορεί νά συμβάλει σ' αυτό που δημιουργείται με μάς και πέρα από μάς, που έξαρτάται από τη θέλησή μας και την προσπάθεια, μά και τις ξεπερνά. Καί πάνω σ' αυτό, θα ήθελα νά προσθέσω ότι ή πνευματική προσφορά δέν φαίνεται νά έχει άμεσο άποτέλεσμα κι' ίσως για' αυτό δέν τής δίνει την πρόποσα σημασία ό θιαστικός άνθρωπος τής έποχής μας, όμως είναι όρισμός και μοίρα ανθρώπινη, παράγων τής ύπαρξής μας ουσιαστικός.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑ ΛΑΔΟΜΜΑΤΟΥ (Ξενοδοχείον Χίλτον)

Άπό τις 2 μέχρι τις 11 του Όχτώβρη ό ΕΠΟΚ όργάνωσε την πρώτη άτομική έκθεση ζωγραφικής του κ. Ανδρέα Λαδόμματος.

Ό Λαδόματος είναι ένας πολύ νέος και πολύ προικισμένος ζωγράφος. Γεννήθηκε στη Λευκωσία και σπούδασε στο Λονδίνο. Διδάσκει τό μάθημα τής Τέχνης στο Παγκύπριον Γυμνάσιον.

Έλαθε μέρος σε πολλές ομαδικές έκθέσεις τόσο στην Κύπρο όσο και στο έξωτερικό (Κάιρο, 1966 και Βοστώνη, 1967).

Άπό την πρώτη κιόλας εμφάνισή του ξεχώριζε ή δουλειά του για τη σοβαρότητα και ειλκρινεία της. Γ' αυτό ή ταρηνή άτομική του έκθεση χαροποίησε τό φιλότεχνο κοινό, που περίμενε νά δη μαζεμένα όλα τά έργα του, την πορεία και τις διακυμάνσεις τής δουλειάς του. Μιάς δουλειάς, που παρ' όλον τε νεαρόν τής ηλικίας της (1965—1967) δέν διστάζουμε νά τονίσουμε ξανά την ώριμότητα και σοβαρότητά της. Ό Λαδόματος άρχίζει με τη μελέτη τη συστηματική τόσο τής φύσης και του περιβάλλοντός του όσο και του ανθρώπου. Έτσι τά θέματά του τά παίρνει από τη φύση (Άμυγδαλιές, Περιστέρωνα, Δέντρα, Κυθρέα Φθινόπωρο, Πενταδάχτυλος, έλιές, χαρούπιας, γειτονιά μετ' τη βροχή, Άνοιξη, Δυο

κωαρσία κι' άλλα) στις διάφορες στιγμές της και από τους ανθρώπους (Πέντε μορφές στην παραλία, "Έξη μορφές κι' άλλα).

Η χρωματική του εοιασθρία δοκιμάζεται σε μία κλίμακα άναζητήσεων θέματος και τεχνοτροπίας.

"Έτσι στοί πίνακες άρ. 8, 18, 11 παρ' όλη την άπλοποίηση, μένει πιστός στη φυσική άπόδοση τών άντικειμένων με χρώματα' άπαλά κι' εόχραστα. Η άπλοποίηση συστηματοποιείται στα έργα του άρ. 28, 29, 32, 33 όπου ή άφαίρεση γίνεται κάπως δραματική με τις άντιθέσεις του μαύρου, με κίτρινο, κόκκινο, πορτοκαλί. Έκτός από την χρωματική του εοιασθρία έρχεται να ένισχύση τó έργο του και τó σταθερό και σίγουρο σχέδιό του. Κι' αυτό γιατί ó νέος μας καλλιτέχνης εργάζεται με συνέπεια και με πίστη.

Κι' αν τελευταία ó καλλιτέχνης δοκιμάζει την τέλεια άφαίρεση (γεωμετρική), έστω κι' αν αυτό φαίνεται ένα άπότομο πήδημα πού τού λείπει ή ώριμότητα κι' ή σιγουρία, είναι δλοφάνερο πώς κι' αυτό έγινε από άνάγκη έσωτερική χωρίς έπιτήδευση και χωρίς έπίδειξη.

"Έτσι, σ' αυτό τó στάδιο άρχίζοντας από τά άφρημένα άρ. 35 και 36 χρησιμοποιεί πολύ τις καμπύλες διατηρώντας έτσι τόν πλούσιο συναισθηματισμό τής προηγούμενης δουλειάς του. Φτάνοντας στα διαώνια άρ. 37 και 38 (τά πιό άφρημένα) οί καμπύλες λιγοστεύουν και τις άντικαθιστούν οί εόθετες. Είναι φανερόν πώς ή δουλειά του εδω γίνεται πιό διανοητική και συνειδητή παρ' όλο πού δεν τής λείπει τó συναίσθημα.

"Ίσως αυτό νάναι τó άποτέλεσμα τής άμφιταλάντευσης άκόμα τού καλλιτέχνη και τής επανάστασης πού συντελείται μέσα του. Έμεις, ώστόσο, δεχθήκαμε τó μήνυμά του: ένα μήνυμα αισιοδοξίας για τή μελλοντική του πορεία μέσα στο χώρο τής Τέχνης.

ΜΑΡΙΑ ΠΥΛΙΩΤΟΥ

ΔΕΙΠΝΟΣΟΦΙΣΤΙΚΑ

Η ΠΡΩΤΗ ΕΘΕΤΕΙΝΗ ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΚΥΠΡΟΥ»

Τή Δευτέρα θράδι, 6 Νοεμβρίου, ήταν ή πρώτη συνεστίαση τής «Έθνικής Έταιρίας Έλλήνων Λογοτεχνών Κύπρου», στην όποια, εκτός άπ' τά μέλη, παρευρέθη ó διευθυντής τού Γραφείου Τύπου τής Έλληνικής Πρεσβείας κ. Πουλάκος, γνωστός λογοτέχνης και πνευματικός άνθρωπος και σύζυγοι και φίλοι τών μελών τής Έταιρίας.

Πριν άπ' τó δείπνο, ó Πρόεδρος κ. Α. Περνάρης μίλησε για τόν άειμνηστο Ζήνωνα Δ. Πιερίδη. Άκολούθησε σύντομη κριτική τού κ. Κ. Χρυσάνθη για τήν έκπομη «Άσμα ήρωικό και πένθιμο για τó χαμένο ύπολοχαγό τής Άλβανίας» πού έπιμελήθηκε ó κ. Πάνος Ίωαννίδης. Κατά τήν διάρκεια τού δείπνου ó κ. Πουλάκος έθεσε δυό θέματα για συζήτηση.

Όμιλία τού Ά. Περνάρη για τόν Ζήνωνα Δ. Πιερίδη

«Θά ήθελα σήμερα, κάνοντας άρχή τών εφετειών μας συνεστιάσεων, να μου έπιτρέψετε να διαθέσω

μερικά λεπτά στη μνήμη ενός εξαιρετικού ανθρώπου τών γραμμάτων και πολύτιμου φίλου μας, τού άξέχαστου Ζήνωνος Δ. Πιερίδη, δημάρχου τής Λάρνακας και τέως μέλους τής Έλληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως.

Ό μ. Ζήνων ήταν γόνος άριστοκρατικής οίκογένειας τής γείτονας, άριστοκρατικής όχι υπό τή σημερινή παρεφθαρμένη έννοια τής λέξεως, αλλά υπό τήν έννοια τής ήθικής και πνευματικής άριστοκρατίας, τών ανθρώπων δηλαδή πού διακρίθηκαν πάντοτε για τήν εογένεια και άνωτερότητα τού ήθους και τούς άγώνες τους για τήν πολιτική και πολιτιστική άνοδο τού λαού τού μαρτυρικού νησιού μας.

Πρώτος πρόγονός του, πού άναφέρεται άπ' τούς Ιστοριοδίφες μας, Ί ήταν ó Πιέτρος Κορέλλας, πού διακρινόταν για μεγάλη μόρφωση και πείρα ζωής, δυό ιδιότητες πού τις έθεσε στην ύπηρεσία τού τόπου του. Γιός αότουνού ήταν ó Ίωάννης Δημητριάδης, κι αότουνού πάλι γιός ήταν ó Πιεράκης Ίωάννου Δημητριάδης, πούταν εξαιρετική προσοπική τής έποχής του και πού σκοτώθηκε μαζί με πολλούς άλλους προκρίτους άπ' τούς Τούρκους στις 10 Ίουλίου 1821, τήν έπομένη δηλαδή τού άπαγχονισμού τού Άρχιεπισκόπου Κυπριανού και τής σφαγής τών άρχιερέων Πάφου Χρυσάνθου, Κιτίου Μελετίου και Κυρηναίας Λαυρεντίου.

Γιός τού Πιεράκη Δημητριάδη ήταν ó Δημήτριος, πού πρώτος πήρε τó επώνυμο Πιερίδης. Αύτός γεννήθηκε στα 1811 και στα 1825 τέλεψε τις σπουδές του στο King's College τού Λονδίνου κι άνακηρύχθηκε Master of Arts. Έμεινε κατόπι για λίγα χρόνια στο Λονδίνο, κ' ένώ θρισκόταν εκεί έγινε δάσκαλος τής Έλληνικής γλώσσας στο δούκα τού Σάδερλαντ (Southernland). Στο Λονδίνο συναντήθηκε με τόν πρώτο Κυβερνήτη τής Έλλάδος Ίωάννη Καποδίστρια, πού τόν διώρισε καθηγητή τών Άγγλικών στη Σύρα, όπου, ως γνωστό, ζούσαν κ' εξακολουθούν να ζουν και σήμερα πολλοί άριστοκράτες καθολικοί. Ό Δημήτριος όμως νοσταλγούσε τόν τόπο του, κι άντι να πάη στη Σύρα γύρισε στην Κύπρο, όπου έπιδόθηκε στο έμπόριο κ' εδοκίμησε. Συγχρόνως φρόντισε για τήν πρόοδο τών γραμμάτων στην πόλη του, και, τó 1840, όταν έγινε ή Συνέλευση τών Άρχιερέων και αντιπροσώπων τών Κυπριακών πόλεων, υπό τήν προεδρία τού Άρχιεπισκόπου Ίωαννικίου, για τήν ίδρυση σχολείων έπί σταθερωτέρων βάσεων με μόνιμους πόρους, διορίστηκε ως Έπίτροπος τής Λάρνακας. Η δράση του όμως ήταν πολύ πλατύτερη. Τó 1849 βοήθησε τόν Captain Graves τού Βρετανικού Πολεμικού Ναυτικού στην κατασκευή τού πρώτου καλού χάρτη τής Κύπρου. Έπιδόθηκε έπίσης στην άρχαιολογία και ειδικά στην έπιγραφική και νομισματολογία και δημοσίευσε δέκα σχετικές μελέτες. Είχε σχέσεις με τούς διαπρεπέστερους κορυφαίους σοφούς τής έποχής του, πού τόν άποκαλούσαν «Le Savant Grec», κ' οί άρχαιολόγοι Cesnola, Lang και Richter σεμνούνταν ν' άποκαλούνται μαθητές του. Και για τήν πολιτική κατάσταση άκόμη τού τόπου ενδιαφέρθηκε ó Δημή-

1. Λοίζου Φιλίππου «Τά Έλληνικά Γράμματα έν Κύπρω έπί Τουρκοκρατίας».

τριος, και με δικά του έξοδα πήγε στην Πόλη να διαμαρτυρηθή στην Ύψηλή Πύλη για τις θιασιότητες τών Τούρκων Βαλίων της Κύπρου.

Γιούς του Δημητρίου Πιερίδη ήταν ο Ζήνων Πιερίδης και Έγγονοί του οι άξιμηστοί Λουκής Πιερίδης και Κόρινα Πιερίδου, ή κατόπιν κα Σούντια, απόφοιτος του «Όμηρείου» Παρθεναγωγείου, που δίδαξε για χρόνια τὰ Έλληνικά γράμματα. Ό Λουκής Πιερίδης ήταν γνωστός αρχαίοφιλος και συλλέκτης αρχαιοτήτων κ' είχε τη μεγαλύτερη βιβλιοθήκη στην Κύπρο από θιβλία και χειρόγραφα σχετικά με τὸ νησί μας κ' ήταν θεῖος του Ζήνωνος Πιερίδη που τὴ μνήμη του τιμάμε τώρα δά, κι ἀπ' τὸν ὅποιο—ὅσο κι ἀπ' τούς παλαιότερους προγόνους του — ὁ ἀξέχαστος Ζήνων κληρονόμησε τὴν ἀγάπη πρὸς τὰ θιβλία και τὴν τέχνη, ἔτσι που τὸ ἰδιωτικό του Μουσείο νᾶναι πλουσιώτατο και με ἄρτια διευθέτηση και ν' ἀποτελῆ ἔργο πολιτισμοῦ ἀπ' τὰ σπανιώτατα κι ἀξιολογώτατα.

Ό Ζήνων Πιερίδης γενήθηκε σὴ Λάρνακα τὸ 1900 κ' ήταν σπουδαῖος νομομαθής. Τὸν πλοῦτο δὲν περιοριζόταν νὰ τὸν χαίρεται ὁ ἴδιος, ἀλλὰ τὸν διέθετε για κάθε ἔθνική και πνευματική ἐπίδωξη. 2 Πρόσφερε ἀφειδῶς για ἐκδόσεις θιβλίων, ἐπιχορηγώντας ἔργα πολιτιστικά και ἀθλοθετώντας διαγωνισμοὺς λογοτεχνικῶν ἔργων, ὡς εἶναι ἐκεῖνοι τῆς «Πνευματικῆς Κύπρου» και τοῦ «Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Όμίλου Κύπρου» και ἐπεδαψίλευε σὲ κάθε καλὸ σκοπὸ τις εὐεργεσίας του, ἔχοντας συνεπικύρου τὴ σύζυγό του κα Θεοδώρα Πιερίδη, κόρη τοῦ δεινιστοῦ γιατροῦ τῆς Λευκωσίας Ἀριστοδήμου Φοινιέως, ἐξαδέλφου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σαφρονίου.

Λίγο πρὶν ἀπ' τὴν τελευταία σοβαρὴ ἀσθένειά του, που θλιβερώτατη συνέπειά της ήταν ὁ θάνατός του, μοῦχε ἐκφράσει, ὄπως αὐτοθούλως, τὴν ἐπιθυμία του ν' ἀθλοθετήσῃ και τὸν προσεχῆ διαγωνισμό λογοτεχνικοῦ ἔργου τῆς «Ἑθνικῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου», χωρὶς ὅμως νὰ προφτάσῃ νὰ θάλῃ σὲ πράξη τὴν εὐγενική του πρόθεση. Γιαυτό και προτείνω, ὁ μελλοντικός διαγωνισμός μας νὰ γίνῃ «εἰς μνήμην Ζήνωνος Δ. Πιερίδη», τοῦ ἐκλεκτοῦ ἀνθρώπου και φίλου, που τόσο ἀδόκητα χάσαμε.

Ἡ ὁμιλία τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη για «Τὸ Ἄσμα ἠρωϊκό και πένθιμο για τὸ χαμένο ὕπολοχαγὸ τῆς Ἀλβανίας» ἀπὸ τὴν Κυριακὴ Τηλεόραση.

Εἶν' ἀλήθεια πὺς ὅτι παρουσιάσει ὁ Πάνος Ἰωαννίδης σὴν τηλεόραση ἢ σὸ θέατρο ἢ σὸ ραδιόφωνο πάντοτε τὸ ἐπιμελεῖται μ' εὐσυνειδησία και πάθος, ἀνεξάρτητα ἀν συμφωνᾷς ἢ ὄχι με τὴ γραμμὴ

2. Στὸν ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ συνεισέφερε σημαντικὰ ποσὰ ἐντελῶς ἀθρόωρα κι ὅπως ἀποκάλυψε σὴ συνεσίαση ὁ φίλος κ. Μιχαλάκης Πισσᾶς, ποῦταν Γενικός Γραμματεὺς τῶν Ἐθνικοφρόνων Συνδικαλιστικῶν Ὀργανώσεων (ΣΕΚ) στὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἰδρύσεώς τους τις συντηροῦσε με δικά του έξοδα. Ἐπίσης συντηροῦσε τις οικογενεῖες τῶν ψαρᾶδων και μαουσιέρηδων τῆς Λάρνακος κατὰ τούς χειμερινούς μῆνες, που ἢ δουλεῖα τους σταματοῦσε.

του. Πρῶτ' ἀπ' ὄλα πιστεύει σὸ ἔργο του και σέθεται τὸ θεατὸ ἢ ἀκροατὴ. Δεύτερον διαθέτει εὐαισθησία κι' ἐπιμέλεια σὴν σπουδῆ τῶν κειμένων. Και τρίτον ἀπέκτησε πείρα ὄχι μόνον θασισμένος στὰ διδάγματα ἄλλων ἀλλὰ κι' ἀπὸ τούς ἀτομικούς του πειραματισμούς.

Ἐφέτος τὴ νύχτα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, τῆς μέρας τοῦ ΟΧΙ, παρουσίασε σὴν τηλεόραση «Τὸ ἄσμα ἠρωϊκό και πένθιμο για τὸν χαμένο ἀνθυπολοχαγὸ τῆς Ἀλβανίας» τοῦ Ὀδυσσεᾶ Ἐλύτη. Μελέτησε τὸ κείμενο με τις νέες ἀπαιτήσεις τῆς μικρῆς ὀθόνης και τις ἀνάγκες τοῦ προγράμματος σὲ μιὰ ἐφορτάσιμη μέρα και τὸ συμάζεψε σ' ἓνα σύνολο αὐστηρὰ σύντομο χωρὶς νὰ χάσουν ἢ γενική ἰδέα κι' οἱ στόχοι τοῦ ἔργου. Ἐξ ἄλλου ἢ προσωπική του πείρα ἀπὸ τὴν παρουσίαση τοῦ ἔργου σὲ παράσταση μπροστὰ σὸ κοινὸ κι' ἀπὸ μετάδοσή του σὸ ραδιόφωνο, πολλὰ τὸν δίδαξαν.

Ἡ ἔρμηνεία θασικὰ στηριζόταν, ὅπως και ἄλλες φορές, σὴν καλὴ ἀπαγγελία τοῦ Λύσαντρου Ἀθραμιῖδη. Βοθητικό χορὸ σὲ καλὴ τοποθέτηση χρησιμοποίησε τέσσερις γυναῖκες και τέσσερις ἀντρες, που περίπου ἢ φωνὴ τους θρισκόταν σὲ μιὰ ἰσορροπημένη σχέση (ἐκτός ἀπ' τὴ μιὰ γυναῖκα και τοῦτο σὲ ὀρισμένα σημεία). Με τις ἐναλλαγές και μες τὸν ἴδιο τὸ χορὸ δημιουργοῦσε ἀπὸ τὴ μιὰ ποικιλία και ἀπὸ τὴ ἄλλη τόνιζε τὰ σημαντικὰ σημεία.

Ἡ μουσική τοῦ Κοτσῶνη περιορισμένη και ἀνάγκη πιὰ δὲν ὑπερίσχυε, ὅπως ἄλλοτε σὴν ἔρμηνεία μες τὸ θέατρο, ἀλλὰ θρισκόταν σὲ μοῖρα θρηνητικὴ ἀκριβῶς για νὰ ἐπισημαίνῃ και νὰ προετοιμάζῃ κι' ὄχι για νὰ κυριαρχῇ. Πολὺ σωστὰ δὲν παρουσιάστηκε ἢ χορωδία, που θὰ δυσκόλευε τὴν εἰκόνα σὴν μικρὴ ὀθόνη και θὰ διασποῦσε τὴν προσοχή μας ἀπὸ τὸ κείμενο με τις ὑποχρεωτικές συνεχεῖς ἀλλαγές πλάνων.

Τέλος, τὰ σχέδια τοῦ Λευτέρη Οἰκονόμου (μερικά εἶναι παρμένα ἀπὸ ἔργα του με θέματα τὸν ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ) προβάλλονταν σὲ πολλὸ καλὸς στιγμὲς και συμπληρώνανε ὀπτικά τὴ διάθεση τοῦ κειμένου. Χρησιμοποιοῦθηκανε με μέτρο και σύνεση, κι' ἔτσι κατορθώθηκε μιὰ σπουδαία ἰσορροπία μεταξύ ἀπαγγελίας, εἰκόνας ἔρμηνευτῶν, μουσικῆς και σχεδίων.

Ἡ εἰσίγηση τοῦ Δημ. Πουλάκου

Πληροφοροῦμαι σήμερον ὅτι τὸ δοκίμιον δὲν καλλιεργεῖται εὐρέως εἰς Κύπρον. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ θεωρεῖται γενικώτερον ἐνδεικτικὸν μιᾶς ρωμαλέας και ὕγιος τάσεως εἰς τὴν τέχνην δεδομένου ὅτι τὸ δοκίμιον, ἀκμάζει ἐκεῖ ὅπου ἢ λογοτεχνία προσεγγίζει πρὸς ἐκλογικευμένας και ἐγκεφαλικάς ἀντιμετωπίσεις τῶν πνευματικῶν προβλημάτων. Ἀπὸ τὴν ἀρχαῖκὴν τέχνην τῆς Ἀρχαῖκῆς Κύπρου μέχρι τῶν παλαιохριστιανικῶν ἐκφάνσεων και τῶν πρωτεϊκῶν μορφῶν τῆς γοθτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς νήσου ἀλλὰ και σήμερον που ἔχω τὴν ἐντύπωσιν εἰς τις τὴν Κυπριακὴν λογοτεχνίαν ἐντυπωσιάσει ἓνα στοιχεῖο ρωμαλέας πρωταρχικῆς ἀπλότητος εἰς τὰς περισσοτέρας καλλιτεχνικάς σας ἐκδηλώσεις, σχηματίζει κανεὶς τὴν ἰδέαν ὅτι ἢ ἀδρότης αὐτὴ δὲν εἶναι ἀκριβῶς πριμιτιβισμός και νάῃ ἀλλὰ που πάντως δὲν ἔχει σχέσιν με τὸ περίτεχον τῶν συγχρόνων δυτικῶν

καλλιτεχνικών σχολών είναι χαρακτηριστικό κανόνας στην Κυπριακή τέχνη. Είναι αυτή η έντοπια όρθη; Ξαs παρακαλώ να μου πείτε αν καλύπτει την Κυπριακή πνευματική δημιουργία και αν είναι φαινόμενο καθολικό.

‘Η άποψη του Κύπρου Χρυσάνθη.

Είν' αλήθεια πώς το δοκίμιο συναντάται συχνότερο τόν τελευταίο καιρό στην ‘Ελλάδα. Τώρα κι’ όλες παρατηρήσει αυτό πολλοί κριτικοί. ‘Εξάλλου και τὰ περιοδικὰ ιδιαίτερος τὸ φιλοξενούν. Νομίζω πὸς πολὺ συνέτειναν στὴν ἀνάπτυξη τοῦ δοκιμίου κι’ οἱ φιλολογικὲς ἐπιφυλλίδες τῶν ἐφημερίδων. Πολλὲς συλλογὲς δοκιμίων εἶναι ἐπιδιορθωμένους ἐπιφυλλίδες, πὸς δημοσίεψε παλαιότερα ὁ συγγραφέας τους. Δὲν πιστεύω ὅμως πὸς ἐμφανίζεται τὸ δοκίμιο ὅταν ἡ λογοτεχνία φτάσει στὴν ἀκμὴ της, ὀριμάσει πλήρως κι’ ἀρχίζει ὁ κατῆφορος της. Συμπίπτει ἀπλῶς μὲ τὴν γύρω ὀριμότητα καὶ πρόοδο, γιατί τὸ δοκίμιο χρειάζεται καὶ πείρα ζωῆς καὶ εὐρύτητα γνώσεων. ‘Ασφαλῶς ἐπιστημονικὴ πραγματεία δὲν εἶναι. ‘Αλλὰ ὅπωςδήποτε εἶναι μιά τάση να δῆς τὸ θέμα σου ἀπὸ ἐπιστημονικὴ σκοπιά, ἀλλὰ ἀντὶ νὰ χρησιμοποιήσεις τὰ ψυχρὰ μέσα, πὸς ταιριάζουν στὴν πραγματεία, προτιμᾶς τὰ λογοτεχνικὰ ἢ, εὐρύτερα, τὰ αἰσθητικὰ μέσα.

‘Η άποψη του Πανου ‘Ιωαννίδη

‘Η ρωμαλεότητα τοῦ περιεχομένου καὶ ὁ ἀδρὸς χαρακτήρας τῆς μορφῆς τῆς σύγχρονης Κυπριακῆς λογοτεχνίας πιστεύω πὸς ὀφείλεται στοῦ γεγονότος πὸς ἀνδρώθηκε μέσα στοῦ ἀγῶνα καὶ ἀρχισε νὰ διαμορφώνεται παράλληλα μὲ καίριες ἱστορικὲς ὄρες τοῦ τόπου μας.

Στὸ γεγονός αὐτό, πὸς εἶναι τὸ θεμέλιο τῆς ἀρετῆς της, γιατί τῆς δίνει μιά στέρεη γενεσιουργὸ θάση, πρέπει ν’ ἀναζητηθοῦν καὶ μερικὲς ἀπὸ τῆς ἀδυναμίες της: ἡ θιασύνη της, γιὰ παράδειγμα, νὰ συλλάβει καὶ νὰ μεταδώσει ἐντελῶς πρόσφατες κι’ ἀναγκαστικὰ ἀναφομοίωτες ἐμπειρίες, ἡ ἀνικανότητά της σὲ μερικὲς περιπτώσεις ν’ ἀποβάλλει ἀλλότρια πρὸς τὴν τέχνη στοιχεία: διάθεση πρὸς ρητορεία, σωβινισμό, συνθηματολογία, καὶ ἡ ἀδυναμία της νὰ ξαναχτεῖ σὲ εὐρύτερες συνθετικότερες μορφές.

‘Οσο γιὰ τὴ διαφοροποίησή της ἀπ’ τὴν περίτεχνη λογοτεχνία τοῦ ‘Εθνικοῦ Κέντρου, ἴσως ἡ αἰτία νὰ θρῖσκειται στὴν ἐπίδραση, (μέσω τῆς ἀπ’ εὐθείας γνωριμίας τῶν ξένων λογοτεχνιῶν) ἄμεση ἢ ἕμμεση, (μέσω τῆς ‘Ελλαδικῆς λογοτεχνίας πὸς ἀναμφισβήτητα ἀκολουθεῖ τὴν Εὐρωπαϊκὴ, ἰδίως τὴ Γαλλικὴ), πὸς ἀσκοῦν ξένες κουλτοῦρες.

Μ’ ὄλο πὸς ἡ ἐπίδραση αὐτή, κατὰ τὴν ἀποψή μου εἶναι ἐκδηλῆ καὶ καθόλου πρωτοφανέρωτη στοῦ δικό μας καὶ τὸν εὐρύτερο ‘Ελληνικό χῶρο, (στὴν Κρητικὴ λογοτεχνία ἔνα ἀπ’ τὰ κλασσικὰ ἔθνικὰ μας κείμενα, ὁ ‘Ερωτόκριτος, εἶναι κτισμένο μὲ ὄση ξένα ‘Ιταλικά πρότυπα, κι’ ἐδῶ στὴν Κύπρου τὰ ἐξάρετα Μεσαιωνικά τραγῳδία θυμίζουν ἔντονα Πετράρχη κι’ οἱ χρονογραφίες τοῦ Μαχαίρα ‘Ιταλούς χρονογράφους, γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρω καὶ ἐντελῶς σύγχρονα δικά μας ἢ ‘Ελλαδικὰ παραδείγματα),

ἡ Κυπριακὴ λογοτεχνία δὲν παύει νὰ εἶναι μιά γνήσια καὶ ἀδολὴ στὴν πυρηνικὴ της σύσταση ‘Ελληνικὴ λογοτεχνία.

‘Η άποψη τοῦ ‘Α. Περνάρη

Συμφωνῶ πὸς ὁ ἀγῶνας τῆς ΕΟΚΑ συνέτεινε στὴν ἐμφάνιση μιάς ὀγκολιθικῆς παραγωγῆς, τερημένης ἀπ’ τὴν ἐκλείπτουση πὸς δίνει τὸ μελετημένο λογοτεχνικό παρουσίασμα μιάς καταστάσεως πὸς δημιουργήσε πρωτοφανῆ ἀντράλα στὴ ψυχὴ τοῦ Κυπριώτη λογοτέχνη, ἐντούτοις διαφανῶ ἀπόλυτα καὶ ριζικὰ μὲ τὴν ἐκφρασθεῖσα ἀποψη, πὸς ἡ Κυπριακὴ λογοτεχνία ἐπιρᾶστηκε ἀπ’ τὴ Δύση. ‘Αν ὑπάρχει κάποια ἐλάχιστη Δυτικὴ ἐπίδραση, αὐτὴ ἔγινε διὰ μέσου τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. ‘Η λογοτεχνία μας διαμορφώθηκε πάντοτε μέσα στὰ πλαίσια τῆς νεοελληνικῆς, μὲ μοναδικὴ ἐξάρρηση τὴ φράγκικη περίοδο: ἀπόδειξη τὸ ὅτι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ποσότητα, ἔχουμε νὰ δείξουμε σὲ ὄλες τῆς ἐποχῆς παράλληλες καταστάσεις πρὸς τῆς ‘Ελλαδικῆς. Παράλληλα πρὸς τοὺς καθαρολόγους καὶ τοὺς ρομαντικούς τῆς παλιάς ‘Αθηναϊκῆς σχολῆς ἔχουμε τοὺς δικούς μας καθαρολόγους ‘Ιασονίδη, Θεοχαρίδη, Καργαεωργιῶδη κ.ἄ. Παράλληλα πρὸς τὸν Παπαδιαμάντη ἔχουμε τὸ Δημοσθένη Σταυρινίδη, πρόδρομο τῆς ψυχολογικῆς διηγήματογραφίας, πὸς δυστυχῶς ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει ἀγνωστος καὶ παραγνωρισμένος, ἔσω κι’ ἀν σὲ διαγωνισμό, μὲ κριτὲς τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸ Ξενοπούλου, θρασυθεύτηκε. Καὶ σήμερα, τὰ διάφορα ρεύματα τῆς τέχνης μᾶς ἔρχονται κατὰ κύριο λόγο ἀπ’ τὴν ‘Ελλάδα: τοὺς μοντέρνους ποιητῆς μας δὲν τοὺς ἐπηρέασε ὁ ‘Έρς Πάουντ, ὁ ‘Ελιοτ, ὁ Μπρετόν κι’ ὁ Γέτς, ἀλλὰ ὁ Σεφέρης κι’ ὁ ‘Ελύτης: τοὺς ξένους οἱ περισσότεροὶ Κύπριοι τοὺς γνώρισαν ἀργότερα, ὅταν μελετήθηκε στὴν ‘Ελλάδα ἡ ἐπίδρασή τους ἀπάνω μὲ τῆς ‘Ελλαδίτες μοντέρνους ποιητῆς.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Κ. Α. Κύρου: (‘Εδῶ κι’ ἐκεῖ) (‘Ενας γῦρος στὴν Εὐρώπη), Βιβλιοπωλεῖον τῆς (‘Εστίας) Ι. Δ. Κολλάρου καὶ Σίας, σελιδ. 294, ‘Αθῆναι.

Τὸ ταξιδιωτικό βιβλίο εἶτε γοητεύει καὶ συναρπάζει, ὅταν ξαίρη ὁ συγγραφεὺς νὰ εἰσδῇ στοῦ θάθος τῶν πραγμάτων, τῶν καταστάσεων καὶ τῶν ἐνοιῶν καὶ ν’ ἀναγκάζη καὶ τὸν ἀναγνώστη νὰ τὸν παρακολουθήσῃ στὴν πορεία του ἀνάμεσα στοὺς τόπους καὶ στοὺς καιρούς, εἶτε μᾶς ἀφήνει ἐντελῶς ἀσυγκίνητους, ὅταν δὲν μπορῆ νὰ δι’ πέρα ἀπ’ τὴν ἐπιφάνεια καὶ περιγράψῃ ξερὰ ὅτι βλέπει τὸ μάτι ἀλλὰ δὲν τὸ νοιώθει ἡ ψυχὴ. Τὰ βιβλία τοῦ Κ. Α. Κύρου, διευθυντοῦ τῆς ‘Εστίας, ἀνῆκουν στὴν πρώτη κατηγορία. ‘Οπως συνέθε μὲ τὸ «Βλέποντας καὶ γράφοντας» καὶ μὲ τὸ «Ματιὲς στὰ ξένα», τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὸ «‘Εδῶ κι’ ἐκεῖ», στοῦ ὀποιο παρελάνει ἡ ‘Ιταλία μὲ τῆς καινοῦργιες καὶ τῆς παλιῆς δόξης της, ἡ ‘Ελθεῖα μὲ τὴν ἰδιουπία της, τὸ Μονακό μὲ τὸ μοντερνισμό του, ἡ Γαλλία μὲ τὴν τέχνη καὶ τὸ λεπτὸ πνεῦμα της, ἡ ‘Ισπανία μὲ τὸν πολυτραγουδημένο μυστικισμό της, τὸ Βέλγιο, ἡ ‘Ολλαν-

δία, ή Δανία κ' ή Σουηδία με τὰ ιδιαίτερα θέληγ-
τρά τους κ' ή Γερμανία με τήν πολυσιδηή καλλιέρ-
γειά της.

Υφος άπλό και άπέριττο, χωρίς καμμιά επιτήδευ-
ση ή προσπάθεια επιδείξεως χαρακτηρίζει όλες τις
περιγραφές. "Αν προσθέσουμε τή βαθειά παρατηρη-
τικότητα του συγγραφέως και τὸ λεπτό χιούμορ του,
πού αὐξάνει τή γοητεία, πού δημιουργήθηκε με τήν
έκλεκτικότητα τῶν περιγραφομένων τόπων και κατα-
στάσεων ἔχουμε ἕνα θιέλιο μοναδικό πράγματι σὸ
εἶδος του, ἀπαλλαγμένο τόσο ἀπ' τὸ περίτεχνο ἄλ-
λων ταξιδιωτικῶν ἐντύπων και τήν αὐχηρότητα ἄλ-
λων, πού δυστυχῶς ἀφθονοῦν στήν ἐποχή μας. "Ἐτσι,
δηγημένοι ἀπ' τὸ συγγραφέα, χαίρομαστε μαζί του
σὴν ἐντέλεια ἕνα πλούσιο σὲ διδάγματα, ἐντύπω-
σεις και θιώματα ταξίδι, σάν νά τὸ ἐπιχειρήσαμε
σὴν πραγματικότητα ἢ μάλλον πολὺ καλύτερα παρά
ἀν τὸ ἐπιχειρούσαμε, στερημένοι ἀπ' τὰ ἐφόδια τοῦ
κ. Κύρου.

Πολυχρόνη Κ. Ἐνεπεκίδης: «Κο-
ραῖς — Κούμας — Κάλθος», Βιβλιοπωλείον
τῆς («Ἐστίας»), σελ. 306, Ἀθῆναι.

Ὁ κ. Π. Ἐνεπεκίδης, καθηγητῆς σὸ Πανεπιστή-
μιο τῆς Βιέννης χύνει, κατόπι ἀπὸ ἐμπεριστατωμέ-
νες ἔρευνες νέο φῶς στή συμβολή τῶν πνευματικῶν
ἀνθρώπων σὸ Σηκωμὸ τοῦ 21. Πολύτιμα ἔγγραφα
και ἐπιστολές φωτίζουν τή δράση μεγάλων μορφῶν
σάν τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῖ, τοῦ Κωνσταντίνου Κού-
μα, τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ, τοῦ Ἀντωνίου Δανδόλου,
τοῦ Ἀνδρέα Κάλθου και τοῦ Οὔγου Φωσκόλου, κα-
θῶς και τοῦ Βιεννέζου φιλέλληνας Βαρθολομαίου
Κόπιτταρ, πού μαζί με τὸν ἄλλο φιλέλληνα, τὸ
Φραγκίσκο Ἄλτερ, συνέβαλε στή διάδοση τῆς πνευ-
ματικῆς παραγωγῆς τῶν Ἑλλήνων στίς γερμανόφων-
ες χώρες και με τὰ ἄρθρα του δημιούργησε φιλελ-
ληνικὸ ρεῦμα.

Ἡ ἐπιστημονική ἔρευνα και διάταξη τοῦ ὕλικου
δίνουν ἕνα σύνολο ἔθνικῆς ἐργασίας σπάνιας, πού
τιμᾶ τὸ συγγραφέα.

Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

Ἐμμανουήλ Χ. Κάσδαγλη: Συμβολή
σὴ βιβλιογραφία τοῦ Παντελῆ Πρεβελάκη
1927—1967, Ἀθήνα, 1967.

"Ἐργο ἀγάτης και μόθου θεωρῶ τή βιβλιογρα-
φία τοῦ Ἐμμ. Κάσδαγλη με τίτλο «Συμβολή στή βι-
βλιογραφία τοῦ Παντελῆ Πρεβελάκη 1927—1967».
Ἡ βιβλιογραφία εἶναι ἀχαρη ἐργασία, κοπιαστική,
δίχως κέρδος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ καθαρὰ ἐπιστημονικό
βοηθεῖ τὸν ἔρευνητῆ στή σπουδῆ του, ἐξοικονομῶντας
χρόνο καταπληκτικά μεγάλο, πού πρέπει νά κατανα-
λώσης ἄλλου παρά στή ξερῆ ἀπλή ἀναζήτηση. Δυσ-
τυχῶς δυσκολεύεται ὁ ἔρευνητῆς ἀπὸ τήν ἀταξία στίς
βιβλιοθῆκες μας και τήν υποχρεωτική φτώχεια σὲ
ὕλικό (ἀπὸ οικονομικοὺς κυρίως λόγους, ἀλλὰ και
ἀπὸ ἔλλειψη ἐξειδικευμένου προσωπικοῦ — μόλις στά
τελευταία χρόνια ἐξασφαλιστήκανε μερικὲς μετεκπαι-
δεύσεις). Γι' αὐτὸ πρέπει νά χρωστοῦμε εὐγνωμοσύνη
στοὺς βιβλιογράφους.

Στὸν πρόλογό του ὁ Κάσδαγλης μᾶς μίλησε γιά
τὸν τρόπο ἐργασίας του και γιά τὰ κίνητρά του.

Ἐκτιμοῦμε τή δῆλωσή του πὸς αἰσθάνεται τήν ὑπαρ-
ξη παραλείψεων (φυσικότερες ἐξἄλλου) και πὸς ζη-
τᾶ τήν βοήθεια τοῦ καθενὸς γιά μιὰ μελλοντική πλη-
ρότερη συμπλήρωση.

Ἐξετάζοντας τὸ πὸς κατάταξε τὸ ὕλικό του θρη-
καίε ἰκανοποιητικῆ τῆ γραμμῆ του. Προσωπικά ἀνα-
ζητοῦσα πληροφορίες γιά κάποιο ἔργο τοῦ Πρεβε-
λάκη, πού με ἀπασχολεῖ, κι' ὁμολογῶ πὸς ἡ βοή-
θεια πού πήρα ὑπῆρξε καταπληκτική.

Νίκης Λαδάκη—Φίλιππου: Ἡ δέσποι-
να τῶν βηματισμῶν, Λευκωσία, 1967.

Τὸ μετασυμβολικό κλίμα με στοιχεῖα σουρρεαλι-
σμοῦ (ἔστο και διάσπαρτα) κυριαρχοῦν στή σύντομη
συλλογῆ στίχων «Ἡ δέσποινα τῶν βηματισμῶν» τῆς
Νίκης Λαδάκη—Φίλιππου. Λιγосуλλασθοὶ στίχοι, συ-
χνὰ μονολεκτικοί, με μουσικότητα και εἰκόνες με τέ-
τοιο τρόπο ἐνωμένες πού νά δημιουργοῦν γοητεία
ἀποτελοῦν τή σύνθεση αὐτή — σὰ σύνθεση τῆ θλέπω
παρὰ σάν ἐπὶ μέρους πού νά τὰ συνδέει κεντρική
ιδέα ἢ κεντρικό αἶσθημα. Ὀλοφάνερα ἢ ποιήτρια
κοιτάζει πὸς νά συγκινήση ἀνακαλῶντας στή φαν-
τασία τοῦ ἀναγνώστη περιστάτικα δικά του. Πρὸς
τοῦτο χρησιμοποεῖ τήν ἑλλειπτικότητα, παρόλο πού
κέντρο τῆς εἶναι τὸ σύμβολο «Δέσποινα τῶν
βηματισμῶν».

Πλησιάζοντας τὸ σύμβολο ἀπὸ διάφορες γωνίες δὲ
μπορεῖς νά τὸ δεχτῆς ἄλλοιῶτικα παρά σὰ μιάν
ιδεατῆ μορφῆ, πού ἡ ποιήτρια ἀναζητεῖ και καρτε-
ρεῖ. Δευτερεύοντα μοτῆρα, ἐρωτικοῦ τύπου, ξεχωρί-
ζεις, ἀλλὰ κυρίαρχη μένη ἡ ἀσύλληπτη και συγκινη-
μένη, και πάντοτε παρούσα μορφή τῆς «δέσποινας
τῶν θηματισμῶν».

Ι. Π. Κουτσοχέρα: Ὁ Ἠνίοχος, Ἀθήνα,
1966'

Ὁ Κουτσοχέρας και στή νέα του συλλογή «Ὁ
Ἠνίοχος» χρησιμοποεῖ τήν ἴδια τεχντροπία τῆς
συλλογῆς του «Ὁ ἄθρωπος και ἡ θάλασσα», πού
μεταφράστηκε τελευταία ἀπὸ τὸν Ὁφρὲρ στὰ γαλλι-
κά. Δηλαδῆ τὸ κυνηγητὸ τῶν ἀπαιτωντῶν παρηχητικῶν
σχημάτων, τῶν συνωνύμων και τῶν ἀπιθέτων, σὲ λι-
γосуλλασθους (συχὰ μονολεκτικούς) στίχους με σα-
φή σκοπὸ τῆ δημιουργία μουσικῆς ἀτμόσφαιρας. Συ-
χνὰ τὰ παρηχητικά σχήματά του σὲ ἐκπλήττουν κά-
ποτε δημιουργοῦν και προεκτάσεις: Ἰδίως τὰ ἀντίθε-
τα πού τοποθετοῦνται γιά τὸν ἦχο σὲ ξαφνιαζοῦν, ἄλ-
λά και συμπληρώνουν μιὰ ἔννοια. Ἀσφαλῶς πολλές
φορὲς νοιώθεις πὸς δὲν ἐπέθελε μερικά συνώνυμα
ἢ ἀντίθετα μιὰ αἰσθητικῆ ἀνάγκη, ἀλλὰ ἡ «κεκτημέ-
νη ταχύτητα» τῆς τεχντροπίας.

Ὁ Ἠνίοχος τῶν Ἀελφῶν ἀποτελεῖ ἕνα κεντρικό
και κείριο σύμβολο, πού ἀντιπροσωπεῖ τὸν «ἔφη-
θο», τὸν ἑλλητισμὸ σὴν ἐρηθική του ἡλικία. Στὰ
ποδιά χρόνια, ἐκεῖνα τοῦ «χρυσοῦ αἰῶνα», πού ὁ
ποιητῆς τὰ θλέπει ὡς ἐφηθικό ζῆπνημα, ἔλο ὄρημ,
ὄνειρο, ρώμη σωματικῆ και πνευματικῆ, ἡ Ἑλλάδα
θρισκόταν σὴν πού μεθυστικῆ και πὸ ἑλληνική τῆς
κατάσταση. Πιὸ ὕστερα ὁμως με τ' ἄπλωμα, πού εἶ-
χε σὰ συνέπεια τήν ἐξάντληση, ἀλλὰ και τὸν δανει-
σμὸ ξένων στοιχείων, τὸ ἔνθεο πάθος μας ἡ τέχνη

του 'Απόλλωνα εσίγησε. Κι' ὅμως πάντα καρτεροῦμε μὴν «ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ» στὰ χρόνια μας ἐκεῖνα τὰ πλούσια σὲ ρυθμὸ, θάθος καὶ πλάτος. Τὸ μήνυμα τὸ περιμένει ὁ 'Ηνίοχος, ὁ μέγας 'Ελληνας ἔφηθος, γιὰ νὰ τὸ φέρη πίσω στὴν 'Ελλάδα.

'Η ὅλη συλλογὴ ὀλοφάνερα ἀποτελεῖ κι' ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ μιὰ σύνθεση μὲ ἐπίκεντρο τὸν ἑλληνικὸ πνευματικὸ χῶρο. 'Ελκύουν οἱ ἰδέες, προπαντός γιὰτὶ ἐκφράζονται μὲ ταχύτητα καὶ χωρὶς ἑλλειπτικότητες. Τὸ ἑλληνικὸ φῶς κυριαρχεῖ καὶ σὲ θέλγη συχνότητα μὲ τὴν υἰεῖα του.

Γιώργου Δέλιου: Κασσανδρινὴ ἀκτὴ, Θεσσαλονίκη, 1967.

Χαρακτηριστικὸ τῶν διηγημάτων αὐτῆς τῆς συλλογῆς ποῦ ἔχει τὸν τίτλο «Κασσανδρινὴ 'Ακτὴ», καὶ κεντρικὸ μῦθὸ τους εἶναι ἡ ἀκρογιαλιὰ ἐποῦτῃ τῆς Βόρειας 'Ελλάδας τὴν καλοκαιρινὴ ἐποχὴ. Σὲ κάθε διήγημα, παρόλη τὴν προσπάθεια νὰ γίνῃ ἡ περιγραφή τοῦ τόπου μὲ διάφορο λεξιλόγιον καὶ προπαντός μέσα ἀπὸ διάφορο συναισθηματικὸ πρῖσμα, νιώθεις τὸ ἴδιο τοπιό, τοὺς ἴδιους ἀνθρώπους. Αὐτὴ ἡ ὁμοιομορφία περιγραφῆς καὶ συναισθήματος σοῦ δημιουργοῦν τὴν αἴσθησι πὼς ζῆσες ἕνα καλοκαιράκι σὲ τοῦτο τὸν τόπο καὶ κράτησες μὲς τὴ μνήμη σου τὰ καίρια περιστατικὰ του καὶ τὰ καίρια πρόσωπά του. Δὲν κουράζεσαι ἀπὸ μονοτονία: ἀπειναντίας ἡ οἰκειότητα πρὸς τὸ χῶρο σὲ πείθει σελίδα μὲ σελίδα πὼς ὅλα ποῦ περιλαμβάνονται στὴ διήγησι τῆς ζῆσες ἐσὺ κι' ὄχι ἄλλο πρόσωπο. Τοῦτο εἶναι κι' ὅλας μιὰ ἐπιτυχία τοῦ Γιώργου Δέλιου.

'Ολοφάνερα ξεχωρίζεις τὴν ἀγάπη τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴν Κασσανδρινὴ ἀκτὴ, τὴ θάλασσά της καὶ τὸ γύρω σκηνικό. Οἱ ποικίλες περιγραφὲς τῆς θάλασσας καὶ τῶν θράχων της μὲ τόσο ἐσωτερικὸ πάθος σὰν νὰ μιλοῦσε ὁ συγγραφέας γιὰ πρόσωπο ἀγαπητὸ καὶ σημαντικό, σ' ἐκπλήττει. 'Η θάλασσα καὶ τὰ θράχια καὶ τὸ ἄλλο φυσικὸ περίγυρο δὲν εἶναι ἀνόργανος κόσμος, ἀλλὰ ἔμψυχα ὄντα, ἀνθρώπινα, μὲ περιπέτειες, αἴσθησι καὶ λογισμό, ποῦ ἀξίζει συχνὰ μὲ αὐτὰ νὰ συνομιλᾷς. 'Η μουσικὴ αὐτῆ συνομιλία, σὰν ἐσωτερικὸς διάλογος, σοῦ ἀφυπνίζει πολλὴν πείρα ζωῆς καὶ κοιτᾷς νὰ ἐρμηνεύσῃς καταστάσεις καὶ γεγονότα.

'Αλλὰ καὶ οἱ χαρακτῆρες, ποῦ διαισθάνεσαι ἐδῶ κι' ἐκεῖ, λιγοστοὶ κι' ἑλλειπτικοί, ἔχουν κύριο γνώρισμά τους τὴν ἀνθρωπιά. Δὲν κυριαρχοῦν. Μένουν ἕνα κομμάτι τοῦ φυσικοῦ συνόλου, ὀργανικὰ δεμένον μὲ τὸ τοπιό καὶ τὸ λογισμό τοῦ συγγραφέα. Στὸ τελευταῖο π.χ. διήγημα ἡ «Βραχοσπηλιά», ὅπου ὁ συγγραφέας χρησιμοποιεῖ τὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ γιὰ τὸ ἀτομὸ του, ὀλοφάνερα δηλώνει πὼς τὰ γεγονότα στὴ βραχοσπηλιά τὰ φαντάζεσαι πὼς πιθανὸ ἔτσι θὰ πρέπει νὰ γίνουν. 'Επίσης στὴ «Συνάντησι μ' ἕνα δραπέτη» φορὲς-φορὲς νομίζει πὼς τὰ γεγονότα ἦταν ἕνα ὄνειρο τοῦ συγγραφέα.

Τὸ ὄφος τοῦ Δέλιου εἶναι πολὺ κομψό: διαλέγει τὴ λέξι μέσα στὰ συνώνυμα ποῦ ἔχουν καὶ κάποια ἐπέκταση εἴτε γιὰτὶ τὰ χρησιμοποιεῖ ἢ ἐπιστήμη (φι-

λοσοφία, ψυχολογία κλπ.) εἴτε γιὰτὶ συναντῶνται σπάνια ἄρα ἔχουν κάποια ἀριστοκρατικότητα.

Γιώργου Φ. Πιερίδου: «'Ασάλευτοι Καίροι», 'Αθήνα, 1966.

'Ἐχω τὴν ἀποψὴ πὼς εἶναι μιὰ ἀνεπανάληπτη ἐπιτυχία τοῦ Γιώργου Πιερίδου τὸ βιβλίον του «Σκληροὶ Καίροι». Αὐτὸ θέθαια δὲ σημαίνει πὼς ἔδωσε ὁ διηγηματογράφος τ' ὅτι μποροῦσε. 'Αλλὰ τονίζω τὸ ἀνεπανάληπτη» γιὰ νὰ δείξω πόσο ἀξιοπὸ κάθε πλευρὰ εἶναι τὸ προηγούμενὸ του βιβλίον καὶ πόσο θαραῖνει ἀνασχετικὰ στὴν κρίσι μᾶς γιὰ τὸ τελευταῖο του βιβλίον τὸ «'Ασάλευτοι Καίροι».

'Ὡστόσο δὲ μπορῶ νὰ πῶ πὼς θασαικὰ δὲν ὑπάρχουν οἱ ἴδιες ἀρετὲς στὰ διηγηματα τῆς νέας αὐτῆς συλλογῆς. Λιτὴ γραμμὴ, προσεκτικὴ λέξι, ἀπλὴ δομὴ χωρὶς ἐκζητήσεις καὶ ἐκπλήξεις — ἀκριβῶς ἤρεμη ὅπως ἦταν ὁ παλιὸς καιρός. Τὰ θέματα μᾶλλον τοῦ ἐπαρχιώτικου τύπου. 'Η ἀγάπη πρὸς τὸν ἀνθρώπο — ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα ὅπου ἡ κακία πληρῶνεται μὲ κακία — θρῖσκεται στὸ κέντρο. Ξεχωριστὰ σημειῶν τὴν τάση τοῦ συγγραφέα νὰ πιστεῖ πὼς στὸ θάθος τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει κυριαρχικὰ ὁ σπόρος τῆς καλωσύνης καὶ τῆς «ἀνθρωπιάς», εἴτε ζῆ αὐτὸς σὲ μιὰ πόλῃ ἐκρίζωμένος, εἴτε δουλεύει σκληρὰ τὴ γῆ, εἴτε εἶναι γεωλόγος.

Κυρ. Χαραλαμπίδου: 'Η ἄγνοια τοῦ νεροῦ, 'Αθήνα, 1967.

Θὰ διαιροῦσα τὴ συλλογὴ «'Η ἄγνοια τοῦ νεροῦ» τοῦ Κυρ. Χαραλαμπίδου σὲ τρεῖς ἐνότητες γιὰ νὰ βοηθηθῶ στὴν κρίσι μου: ἡ μιὰ ἐνότητα ἀφορᾷ τὰ ἐπιγραμματικὰ του ποιήματα ἢ δευτέρη ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν κεντρικὸ τους μῦθὸ μιὰ ἀρχαία στιγμὴ ἢ γεγονός» καὶ τὰ ὑπόλοιπα, πολὺ προσωπικὰ τοῦ ποιητῆ μ' ἑλεῦθερο θέμα. Τὴν πρώτη καὶ δευτέρη ἐνότητα τίς δέχομαι. Τὴν τρίτη δὲν τὴν καταλαβαίνω, ὅτε μπορῶ νὰ τὴ συμπληρώσω μὲ τὸ αἴσθημα, γιὰτὶ ἔχει ἀρκετὴ ἀφαρῆσι τῆς «ὄχι ἑλλειπτικότητας». Συνεπῶς, γι' ἀρῆσι τῆν κρίσι δὲ νοιάθω ἰκανότητα ἢ δικαίωμα νὰ πῶ τὸ λόγο μου.

Τὰ ἐπιγράμματα ἔχουν ἐξαιρετικὲς εὐτυχεῖς στιγμὲς. Μὲ μιὰ εἰκόνα (πολλὲς φορὲς τῆς καθημερινῆς καὶ οἰκείας ζωῆς) δίνεται μιὰ πλατεῖα ἔννοια μ' ἐπέκταση καὶ βαθύτητα. 'Ακριβῶς ὅλ' αὐτὰ τὰ θεαρῶ μεγάλη συμβολὴ στὴν κυπριακὴ ποίησι. 'Η δευτέρη ἐνότητα παίρνει ἕνα περιστατικὸ, ἕνα μῦθὸ, ἕνα ὑπόλειμμα ἀρχαιότητας, ἕνα ἔργο τέχνης γιὰ νὰ πλέξῃ τὸ δικὸ του μῦθὸ Δὲ χρησιμοποιεῖ τὸ ἱστορικὸ γεγονόσι γιὰ νὰ βρῆ τὴν εὐκαιρία νὰ μᾶς ἀποκρυπταλλώσῃ τὴν ἀποψὴ του (λογικὴ καὶ συναισθηματικὴ).

Εἶν' ὀλοφάνερη ἡ ἀπαισιόδοξη ἀποψὴ τοῦ Χαραλαμπίδου. 'Η εἰρωνία ποῦ πηγάζει ἀπὸ τὴν πίκρα καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν συχνοτάτα προσβάλλει ἀλλὰ μὲ ἀρκετὸ συγκρατημὸ δὲ φτάνει στὸ σκάμμα καὶ στὴν καυστικότητα. Τὸ αἴσθημα τῆς μεταπτώσεως (τόσο γιὰ τὴ δύναμη, τὴ φήμη κλπ.) διαποτίζει ἀρκετὰ ποιήματα, χωρὶς πάλιν νὰ φτάνῃ στὴ δραματικότητα. Τὸ ὄφος του εἶναι πολὺ λιτό. Λέξεις καὶ εἰκόνας

συνηθισμένες, αλλά που παίρνουν κάποιο νέο θάρος σε ώριμμένους στίχους.

Α. Δ. Χριστοδουλίδη: Για τους γονείς (όμιλίες), Λευκωσία, 1967.

‘Η διάλεξη ή όμιλία (πιό θερμή και οικεία ή δευτέρη) βοηθεί μιιά άμεση επικοινωνία με τόν δέκτη σου και τού παρέχει άκόμα και τήν ευκαιρία να υποβάλει έρώτηση ή να συζητήσει με τόν ή τούς άλλους που παρακολουθούσαν σε ίσως περίπου θρους τόν όμιλητή “Αν σειρά όμιλιών πάνω σε κάριο θέμα μαζευτούν άργότερα σ’ ένα θιβλίο, τότε προστίθεται ένα νέο πλεονέκτημα: να τό διαβάσης με τήν ήσυχία σου και με περισσότερη ψυχρή κι’ έξεταστική ματιιά ή (άν ήσουν άπό τούς άκροατές) να επαναλάβης και να συμπληρώσης άκόμα. Τό θιβλίο τού ‘Α. Χριστοδουλίδη «Γιά τούς γονείς» είναι μιιά σειρά όμιλιών πρós τούς γονείς τών σχολείων (όπου δουλεύει ό ίδιος ως γενικός επιθεωρητής Κατωτέρας Παιδείας) με μοναδικό στόχο τό «παιδί». ‘Η μεγάλη πείρα τού παιδαγωγού, όι ειδικές σπουδές του κι’ ό ένθουσιασμός του για τά θέματα του, που είναι θέματα τής ζωής του, έγγυώνται τήν αξία τού θιβλίου του.

Βασικές άρχές, που υποστηρίζει ό Χριστοδουλίδης (και που παραδέχεται ή σημερινή παιδαγωγική έπιστήμη) είναι ότι τό παιδί άποτελεί όντότητα, ό σπόρος τού καλού ένυπάρχει στόν καθένα μας, ή κληρονομικότητα θαραίνει στή ζωή μας αλλά δέν άποτελεί τό πάν, ή άγωγή δίνει ευκαιρίες να έκδηλωθούν όι ικανότητές μας, έκπαίδευση δέ σημαίνει ξηρές γνώσεις αλλά διάπλαση χαρακτήρα, ή μητέρα με τό σπίτι έχουν τήν μεγαλύτερη ευθύνη για τήν άγωγή τού παιδιού, τό αίσθημα τής ευθύνης πρέπει να καλλιεργείται στό παιδί, όι γονιοί πρέπει να έκπαιδεύονται καταλλήλως για τήν άποστολή τους.

Τά θέματα αυτά αναπτύσσονται με τήν παράθεση πολλών παραδειγμάτων. Ταυτοχρόνως έπιστρατεύεται ή σύγχρονη έρευνα και δηλώνονται τά εύρήματα της κι’ έτσι όι άπόψεις πείθουν ένω διαφωτίζουν. Σε μερικά μέρη ίσως να δυσκολεύη τό μέσον άναγνώστη ή άναφορά σ’ έπιστημονικά δεδομένα (π.χ. τής κληρονομικότητας) αλλά αυτό δέν άλλοιώνει τό ό,τι επιδιώκει ό όμιλητής.

Είναι πολύ καλό σημάδι τό ότι τά τελευταία χρόνια πολλοί παιδαγωγοί άσχολούνται με πολλή προσοχή και με μεκάλη άίσθηση ευθύνης, για τά ζητήματα τού παιδιού. Τά άρθρα κι’ όι όμιλίες των τυπώνονται σε θιβλία κι’ έτσι βοηθούν άκόμη περισσότερο και ευρύτερο. Τό θέμα τού παιδιού κατάντησε τόσο πολύ νευραλγικό σήμερα, πραγματικό «άγχος». Κάθε συνδρομή στήν κατανόηση τών νέων προβλημάτων και στή δυνατή λύση των πρέπει να θεωρείται έξυπνη κι’ άξιόπαινη.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΓΕΝΙΚΑ

‘Ο Δημοσθένης Ζαδές γράφει στήν «Κρητική Έστία» (άρ. 169) κριτική για τό θιβλίο τού Κ. Χρυσάνθη «Δώδεκα Στιγμές» — Στο ίδιο περιοδικό (άρ. 168) ό Δημ. Ζαδές γράφει για τό «Άσυμμετρίες» τού Δημ. Χαμπουλίδη — Στήν έφημ. «Νέα Μύκονο» ό Τάσος Πετρήσ σχολιάζει τήν παραμονή τού Κ. Χρυσάνθη στή Μύκονο — Στο «Βήμα» (14 Νοεμβρ.) μετάφραση άρθρου τού Ρ.Μ. Grand για τήν έκθεση στο Παρίσι «Θησαυροί τής Κύπρου». — Στή «Μακεδονική Ζωή» (‘Οκτ. 1967) σόγλιο για τή Μαρία ‘Ιωάννου — Στόν «Έλληνικό Βορρῶ» (20 ‘Ιουλ.) αναδημοσιεύεται κριτική τού Κ. Χρυσάνθη για τό μυθιστόρημα τού Γ. Κάτου και σόγλιο για τήν «Πνευματική Κύπρος» άπό τόν Στ. Χρυσό — Στο δελτίο τού «Πρακτορείου Πνευματικής Συνεργασίας» (άρ. 43) σόγλιο για τόν Λευτ. Γιάλλου — Στόν κατάλογο τής «Πέμπτης Μπιενάλε των Παρισίων» δημοσιεύεται τό ξυλόγλυπτο τού Γ. Κυριάκου «Σύνθεση». Στόν ίδιο κατάλογο ό Σπιτέρης γράφει για τούς Γ. Σκοτεινό, Βέρα Ζαφέρη, “Ανα Κωνσταντίνου και Γιώργο Κυριάκου — Στο «Έθνος» (13 ‘Οκτ.) κριτική για τήν έκθεση ζωγραφικής τής ‘Ελλης Μιτζή.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Κρητική Έστία (Χανιά) άρ. 166/170 — Δελτίο τής Χειρουργικής Έταιρείας Κύπρου (Λευκωσία) άρ. 11 — Κρίκος (Λονδίνο) άρ. 202 — Σχολική ‘Υγιεινή (‘Αθήνα) άρ. 249 — Πάντα Έμπρός (Λευκωσία) άρ. 57 — Παρνασσός (‘Αθήνα) άρ. 3 (τ. Θ’) — Ραδιοπρωίμα (Λευκωσία) άρ. 77 — Μακεδονική Ζωή (Θεσσαλονίκη) άρ. 17 (1967) — ‘Ο Κόσμος τού Φαρμάκου (‘Αθήνα) άρ. 57 — ‘Ηπειρωτική Έστία (‘Ιωάννινα) άρ. 181/182 — Νέα Έποχή (Λευκωσία) άρ. 75.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Νίκης Λαδάκη-Φιλίππου: ‘Η δέσποινα τών βημασιών, Λευκωσία, 1967.

Κώστα Α. Πιλῆθῆκη: ‘Από τό πέρασμα ένός έκπαιδευτικού, Λευκωσία-Κύπρος, 1967.

‘Αλεξάνδρας Πλακωτάρης: Τοú ανθρώπου και τής γής του, ‘Αθήνα, 1966.

Χρυσάνθη Κυπριανού: Το Παγκόπριον Γυμνάσιον και ή Λαογραφία, Α’ τόμ., Λευκωσία, 1967.

Κ. Χρυσάνθη: Λαογραφικές Σπουδές στήν Κύπρον, Λευκωσία-Κύπρος, 1967.

‘Ι. Τσιγκνόπουλου: ‘Ο άπόστολος ‘Ανδρέας, Λευκωσία, 1967.

Μελή Νικολαΐδη: Συνέσιος ό Κυρηνάος, ‘Αθήνα, 1967.

♦ : ‘Επετηρίς Παιδαγωγικής ‘Ακαδημίας Κύπρου 1966—1967, Λευκωσία, 1967.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

«ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΜΟΝΟ ΣΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

Ἐτήσια συνδρομή £1,000 μιλς

Ἐτήσια συνδρομή Ἐξωτερικοῦ £1,100 μιλς

Δι' ἔγγραφές Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία—Κύπρος.

*ΕΞΕΔΟΘΗ καὶ κυκλοφορεῖ εἰς καλαίσθητον εἰκονογραφημένην
ἐκδοσιν 20 τυπογραφικῶν, τὸ ἔργον τῆς*

Κ. ΤΑΤΙΑΝΑΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

**“Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ
ΣΥΛΛΟΓΟΣ — ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΛΥΤΡΩΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ”**

- Τὸν Σύλλογον αὐτὸν ἐσύστησαν ὀλίγοι Λογάδες τοῦ Γένους γιὰ νὰ κατευθύνουν τὴν μορφωτικὴν ἀναγέννηση τῶν ὑποδούλων τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.
- Στις σελίδες τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ βιβλίου ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐξηκοντάχρονη δράση τοῦ Συλλόγου 1861—1922, παρελαύνει καὶ ὅλη ἡ κίνησις τῆς ταραγμένης αὐτῆς ἱστορικῆς περιόδου.
- Τὸ βιβλίον τῆς κ. Τατιάνας Σταύρου πωλεῖται σὲ ὅλα τὰ Κεντρικὰ Ἀθηναῖκα Βιβλιοπωλεῖα: Ἐλευθεροδάκη, Γκοβόσιη, Κολλάρου, Πεχλιβανίδη, Σιδέρη.

Δρχ. 125

(ἐκτὸς τὰ ταχυδρομικά).

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΤΩΝ 6 ΔΡΧ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΛΛΩΣΗ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ,
ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΤΣ ΤΟΜΟΤΣ

Μιά καινούργια πολύτιμη προσφορά τού συγγραφέως τής
ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ

Με πρωτοφανή γιά τήν Έλλάδα εμφάνιση και εικονογράφηση
ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ:

Α'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ (1453—1821)

Β'. ΜΙΛΟΤΝ ΟΙ ΑΡΜΑΤΩΜΕΝΟΙ (1811—1830)

Γ'. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ (1830—1966)

Θησαυρίζοντας ό,τι ώραιότερο έδωσε τó γένος μας και αξιοποιώντας γιά
πρώτη φορά τó Έλληνικό πνεύμα.

Η «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ» ΣΑΣ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ:

- * Βιογραφίες και αξιολογήσεις τών λογίων τού έθνους.
- * Πλήρη κατάλογο τών έργων πού γράφτηκαν ή εκδόθηκαν άπ ότην άλωση ώς
σήμερα.
- * Τά κυριώτερα Βιβλιογραφικά Βοηθήματα γιά όλους τούς συγγραφείς.
- * Τά σπανιώτερα και ώραιότερα κείμενα πέντε αιώνων.
- * Τήν πληρέστερη κατάστρωση τών κεφαλαίων και ύποδιαιρέσεων τής Έλλη-
νικής Λογοτεχνίας, με γενικές εισαγωγές, ειδικούς προλόγους, διαφωτιστικές
παραπομπές, έρμηνευτικά λεξιλόγια κλπ.
- * Τή σπανιώτερη και πολυτελέστερη εικονογράφηση, με χαλκογραφίες, ξυλο-
γραφίες και εικόνες τής έποχής.

Με τέτοια συγκρότηση,

«Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ»

είναι ταυτόχρονα και παράλληλα:

- 'Η πρακτικότερη ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
- Τό πληρέστερο ΛΕΞΙΚΟ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ
- 'Η πύό εύχάριστη ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΜΑΣ
- 'Η πύό υπεύθυνη ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
- 'Η άποκαλυπτικότερη ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ μας.
- Τό συγκινητικότερο ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
- Τό πολυτελέστερο ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΕΘΝΙΚΟ ΛΕΥΚΩΜΑ
- 'Η χρησιμότερη ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ πέντε αιώνων.